

P. 11
34

An. VII Nr. 7-9

IULIE - SEPTEMBRIE, 1941

APOSTOLUL

Revistă literară, științifică și educativă

Apare sub auspiciile Asociației Învățătorilor
din Județul Neamț

CUPRINSUL:

1. Hotarnica Dornei *G. T. Kirileanu*
2. Odiseea economiei naționale *Victor Țăranu*
3. O carte veche *Leon Mrejeriu*
4. Misiunea învățătorului *Mihai David*
5. O rectificare *Gavril Galinescu*
6. Cântece din războiu *V. Ț.*

Redacția : Strada C. V. Andrieș, No. 8 — Piatra-Neamț

17,585

INFORMAȚIUNI

■ In numerele viitoare ale revistei, am dori să publicăm biografia și actele de bravură ale ostașilor nemțeni căzuți pe câmpul de onoare. Cine cunoaște viața acestora și luptele în care s'a distins eroul, e rugat să ne trimită datele ori manuscrisul gata de publicare la redacție. Sperăm că domnii învățători cei dântâi vor aduna în câteva rânduri amintirea bravilor colegi.

■ In cursul verii, la spitalele de răniți din localitate s'au adus numeroase daruri în alimente, lenjerie, țigări, cărți poștale, ziare etc. Dăm o parte din numele donatorilor: D-nele Iconaru, av. Gasparovici, Florea-Galați, Vorel, Ureche, căp. Mihai, Vas. Leonida, E. Costin, A. Afrim, Ec. Asmarandei, A. Cojoc, Il. Stoleriu. M. Belozarov, Florica Popovici, av. Șoarec, D. Popovici, G. Ionescu, D. Măță, Gaf, Huci, C. Chertic, Sa. Dumitru, Georgeta Isăcescu, Agata Cazacu, Lucia Mihailescu, Maria Bogdan, Natalia Pr. Grosu, Ana I. Arhire, El. C. Bostan, El. M. Lămătic, Lucreția N. V. Ionescu, Marioara Ciobanu, Il. Filip Iacoboiaia, Floarea I. Muraru, Eug. Țăranu, Il. Iosub, Ana Nistor; D-nii: Dr. Comoniță, Din. Băncescu, Vas. Crețulescu, Pr. Bălănescu-Vaduri, Ernest Glodeanu, Rudol. Schlicht, G. G. Ionescu, Dum. Măță, Costache Chertic, I. Cazacu, Pr. D. Mihailescu, Pr. C. Drăgoi, Pr. Stan, Pr. M. Văideanu, Al. Dabija, Pr. H. Mihailescu, H. Juvara, Pr. G. Grosu, C. Bostan, V. F. Iacoboiaia, T. V. Barna, V. I. Ciobanu, T. V. Muraru, T. Butacu, T. Alexandrescu (invalid de războiu), Ing. I. Davidescu, Sandu Marin; D-rele: M. Belozarov, E. Chertic, Silvia Săvinescu; Elevii plutonieri dela Rez. 8 Vânători, prin elev. plut. Boiescu Vasile; Magazinele: „Ciubotaru“, „Calul Balan“; Parohiile: Bodeștii Precista, Ștefan cel Mare, Negrești, Girov, Corni, Bodeștii de Jos, Bărgăuani; Primăriile com. Negrești, Dobreni, Mărgineni, Hârtop; Căminele culturale: „Gh. Asachi“-Dărmănești, „Melchisedec“ din com. Gărcina, „Unirea“ din Negrești; Cofetăria „P. Necula“, Fabrica de perii „Mănescu“. (Va urma).

■ Tot pentru răniții din spitale s'au organizat serbări și conferințe. Astfel, la Spit. Z. I. 400 serbările și conferințele au fost organizate și ținute de Pr. T. Borș, Pr. C. Matasă, Pr. M. Gavrilescu, Pr. Cezar Andronic, Pr. Gh. Cărlig, Prof. Victor Țăranu, Trupa Victor Predescu cu Petru Alexandrescu și Ionescu-Gybericon, Școala industrială de fete, Liceul Comercial de băieți, Cl. VII a liceului teoretic de băieți, Clasa V a școlii normale, de băieți și însăși o grupă a răniților.

■ Trimiterea revistei la instituțiile academice cade numai în sarcina tipografiei.

ABONAMENTUL 100 LEI ANUAL

Dv. aveți de plată pe anii 1939 lei.....

1940 „

1941 „

Total „

APOSTOLUL

Revistă literară, științifică și educativă

Director: PROF. VICTOR ȚĂRANU

BIBLIOTECA
JUDEȚEANĂ
NEAMȚ
Fond „G.T.E.”

Hotarnica satelor răzășești

dornene din 1800 - 1801.

Cruntele suferinți îndurate de răzășii dorneni

De când am pregătit și publicat în 1906 *Descrierea moșiei regale Broșteni*, foastă Braniște a Mănăstirii Voronețului din vremea lui Ștefan cel Mare, am adunat documente și pentru istoricul satelor vecine răzășești ale dornenilor din vechiul regat: *Dorna, Șarul și Păltinișul*, cu gândul de a le da la lumina tiparului.

Documentele dornene care se păstrau în arhiva Casei Regale din București s'au publicat în parte cu omisiuni și cu unele greșeli în *Studii și Documente de N. Iorga*, vol. VI (1904) după *Condica* de toate scrisorile moșiilor Dorna, Șarul și Păltinișu dela Ținutul Sucevii din 1801 ghenar 28.

Vom publica acum după documentul original textul scrisorii din 6 ghenar 1801, prin care Divanul Moldovei întărește stăpânirea luminatului Beizade Alexandru Ipsilant și hotarnica satelor Dorna, Șarul și Păltinișul din ținutul Sucevii.

Dar mai întâiu vom arăta în scurt cum li s'a răpit răzășilor dorneni moșia lor strămoșească și cât au trebuit să lupte zeci de ani până să-și poată răscumpăra moșiile răzășești.

Înainte de răpirea Bucovinei în 1774 aceste sate făceau parte din ocolul Câmpulungului Moldovenesc, un ținut de margine al Moldovei locuit de săteni liberi și stăpâni peste aceste locuri încă înaintea descălicatului țării Moldovei, în munții și văile pe unde treceau drumurile către Maramureș, Rodna și către orașul Bistrița al Sașilor din Ardeal, Pentru paza acestor

17.585
3.52

BIBLIOTECA
DOCUMENTARĂ
ORAȘUL PIAȚA NEAMȚ

drumuri Domnii Moldovei le-au respectat libertatea și stăpânirea moșiilor lor, dându-le și osebite privilegii și scutiri de dări.

Dar din timpul Domnilor fanarioți s'a ivit obiceiul de a se considera ca *locuri domnești* moșiile care n'aveau hrisoave domnești de danie, cu scopul ca asemenea moșii să poată fi dăruite de Domn rudelor sau boerilor credincioși domniei, fără a se mai ținea samă de faptul că aceste locuri fusese lăzuite din codri și stăpânite de săteni încă mai înainte de vremea descălecatului Moldovei.

Așa se face că Grigorie Ioan Calimah Vvod dăruiește la 29 Iunie 1761 surorii sale Maria Jitniceroaea câțiva munți socotiți ca domnești din ocolul Câmpulungului moldovenesc, deoarece sătenii nu puteau înfățișa hrisoave domnești de stăpânire.

Tot așa a făcut și Constantin Ipsilant Vvod dăruind fiului său Alexandru, viitorul conducător al eteriei grecești din 1821, satele din ocolul Câmpulungului: Dorna, Șarul și Păltinișul, care după răpirea Bucovinei rămăsese în Moldova și erau stăpânite ca și mai înainte de sătenii răzăși, fără nici o tulburare din partea domniei.

În acest scop a trimis în anul 1797 Iunie 8 pe boerii Ioan Racoviță Spatar și Constantin Carage Comis, spre a face cercetare la satele sus zise „cu ce chip stăpânesc locuitorii această moșie“; și ei aduc răspuns domniei că s'au dovedit că este dreaptă moșie gospod, stăpânindu-se fără nici o putere, neavând scrisori sau hrisoave prin care să li se facă danie moșia aceasta.

Prin hrisovul din anul 1800 August 6, Vodă Constantin Ipsilant dăruiește prea iubit fiului său Alexandru această moșie cu tot hotaru cât este domnescu și nedat nimărui de alți luminați Domni, cu toți munții ce să află pe dânsa, cu locuri de fânațe, de țarină, cu locuri de mutări pentru pășunatul oilor, cu vaduri de mori și de chiuă de sucmani și de hirisăi... de pe care să iee vechilu luminării sale tot venitul din tot locul după obiceiul pământului și după ponturile ce sânt în Vistierie.

La 23 August 1800 se dă carte domnească poroncitoare către Ion Negre biv vel sulger și Gheorghe Tăutul vornicul de poartă, ca să meargă să hotărască moșiile zise mai sus. Hotărnicia se face la 15 Noemvrie 1800. Iar la 6 ghenar 1801 această hotărnicie se adeverește de către întregul Divan al Moldovei.

Acest din urmă document din 1801 este scris pe hârtie groasă turcească lipită pe pânză de mătășă verde, iar pe mar-

gini cu pânză de mătăasă roșie. Are o lungime de 1 m, 47 cm. Iar lățimea este de 56 cm. Originalul se află în păstrarea răzășului din Neagra-Șarului Iosif Popescu, care mi l-a încredințat spre copiere și fotografiare.

Tot atunci (Nov. 1800) s'a făcut și un plan al moșiei de către M. de Fabry Ingenieur Imperial du Cercle dans la Bukowina. Echelle de 2000 Toise de Wienn. Originalul a fost în păstrarea Preotului Gh. Ortoanu din Dorna, iar acum se află în păstrarea răzășilor din Șarul-Dornii.

Întâmplându-se ca Vodă Ipsilant și familia sa să treacă în Rusia, exploatarea moșiilor dornene a fost lăsată, cu toate greutățile de executare din cauza împotrivirii sătenilor, în sama proprietarului vecin Marele Logofăt Constantin Balș și apoi în sama boerului Sandulachi Sturza, precum se vede din actul cu data 1809 Săptv. 5 prin care *Alexandru de Ipsilant Prințip și ofițial de gardia preputernicil Inpărății a preslăvitii Rossii* vinde numai cu 40.000 lei¹⁾ moșiile dornene biv vel Sărdarului Gheorghie Leondari (Tufeccibașa), „luând noi în samă și „socotind că acest om neapărat datoriiia noastră razimă de a-l „agiuta pururea și în toată vreme pentru cele multe și cu cre- „dință îmbătrinite slujbe mai întâi în domniile moșului nostru „pre fericitul întru pomenire Alexandru Ipsilant Vvod în prin- „țipaturile Moldaviei și Valahiei, și după aceia în urmă la „domniile pre înălțatului meu părinte, cum și însuși noao „slujindu-ne asămine cu ochii deșchiși“. — În acest act Ipsilant zice că a avut moșia Dorna în liniștită și pacinică stăpânire „prin epistasiia mai întâi a cinstitului boer D-lui Constan- din Balș și mai pre urmă până acum prin a d-sale cinstitului boer al țării Sandulachi Sturza, de la carii ni-am tras și tot venitul după obiceiul pământului“.

Pe cât se vede amândoi acești boeri voiau să pună mâna pe moșiile dornene și să îndepărteze pe Gheorghe Leondari. Sandu Sturza scotea înainte dreptul de protimisis ca rudă, iar Constantin Balș ca proprietar vecin cu Dornele.

Și așa la 13 Oct. 1809 Divanul Moldovei întărește cum- părărea moșiilor dornene dela Hatmanul Sandul Sturza de către Constantin Balș biv vel Logofăt.

1) Acest preț scăzut arată Ipsilant că este și pe temeiul că Leondari din curată a sa răvnă a cheltuit cu zidirea unui sfinte biserici în orașul Iași. Este vorba de biserica Sf. Haralambie zidită pentru ertarea păcatu- lui de a-și fi ucis propriul său frate, care se apucase de hoție de codru, și Vodă Constantin Ipsilant îi dăduse ordin să-l prindă și să i-l aducă viu sau mort (Vezi Istoria Moldovei de Drăghici).

Prin cumpărarea Dornelor de puternicul boer Constantin Balș se vor înăspri mult măsurile de constrângere față de răzășii care nu vor să îndeplinească îndatoririle boerescului ca niște clăcași.

Ca de obicei s'au găsit din nenorocire printre sătenii din Dorna cozi de topor care să facă declarații de mulțămire și de recunoștință pentru răpirea ce se făcuse obștiei răzășăști, iar alții să se facă unelte ale răpitorilor moșiei lor. Dar marea mulțime a sătenilor s'a împotrivit mereu la îndeplinirea boerescului după ponturile vistieriei, așa numitul *adetiu*. Preoțimea s'a arătat la înălțimea rostului său de apărătoare a drepturilor strămoșești și cu toate îngrozirile ce veneau din partea Mitropolitului Gavriil Bănulescu ¹⁾ prin cercetări la fața locului cu putere ostășească, prin aruncarea în închisori și amenințări de mutarea sătenilor îndărătnici, preoții vrednici au suferit toate alătura de frunțașii oameni de cinste, făcând neconținute plângeri la stăpânire pentru curmarea nedreptăților.

Au ajuns cu plângerile până la Senatoriu Crasno Milașevici care ocărnuia Moldova sub ocupația rusească dela 1806—1812. Acesta cere Divanului Moldovei să facă amănunțită cercetare, în urma căreia se hotărăște ca lăcuitorii satelor dornene să nu fie siliți de a mai da sau a mai face ceva spre folosul stăpânului moșiei afară de 12 zile de lucru într'un an și vânzarea băaturilor. ²⁾

Dar răzășii dorneni, nemulțămii de această hotărâre, fac alte plângeri cătră noul Domn al Moldovei, după încetarea ocupației rusești, anume *Scarlat Alexandru Calimah*, care cere părerea Divanului țării.

1) La anul 1810 Gavriil Mitropolit și Exarh poroncește Protopopului Iftimie al ținutului Sucevii să meargă la satele de munte: Dorna, Șarul și Păltinișul ale Logof. Constandin Balș și să povățuiască pe lăcuitorii și pe preoți că vor fi pedepsiți groaznic dacă vor mai face zurbalac asupra vechiului acelor moșii și asupra dragunilor împărătești (Const. N. Tomescu — Diferite știri din Arhiva Consiliului Eparhial din Chișinău. Dosar Nr. 111/1810, publicat în Arhivele Basarabiei anul II (1930), pag. 438).

2) Senatorul Crasno Milașevici în această predlojenie a sa din 6 April 1812 (după răspunsul din 24 Mart 1812 a Divanului) face interesanta observare că lăcuitorii satelor Dorna, Șarul și Păltinișul din vechiu erau cunoscuți ca oameni ai haznelii aceștii Cnejii, hrănindu-se pe loc slobod și plăttind dajdie numai haznelii (=Vistieriei). Într'un cuvânt ei erau cu acel fel de așezare după cum sânt în Rosia satele împărătești. Lăcuitorii se împotrivesc a-și face datoria cătră stăpânul moșiei după obiceiul pământului, socotindu-se că nu-s supuși decât Coronii, ca niște stăpâni ai locului ce din vechiu au fost locuit de bătrânii lor. În scrisorile ce au înfășoșat se vorbește despre birul ce are a se strânge de la ei și despre judecăți ce au urmat între ei pentru stăpânirea locului, dar nicidecum nu arată că satele acestea ar fi avut vreun pronomion de veci. (Documentul original la Biblioteca Fundației „Ferdinand“ din Iași, pachetul 31 Nr. 86).

Urmează două lungi anaforale, în care se arată pe larg cum s'au desfășurat neînțelegerile. Întâia este din 29 Nov. 1812 iscălită în frunte de Veniamin Mitropolitul Moldovei, iar a doua este din 22 Iunie 1813, în care se amintesc plângerile locuitorilor că pe nedrept li s'au luat moșiile ca domnești, dar ca încheiere Divanul își dă părerea că dreptatea este de partea Marelui Logofăt Constandin Balș, cumpărătorul moșiilor dornene.

Dăm începutul anaforalei a doua unde se arată suferințele îndurate de răzășii dorneni pentru apărarea drepturilor lor, precum și hotărârea Domnului din 1 Oct. 1813, în care „după firescul cuvânt“ se recunosc acestor lăcuitori „dreptățile răscumpărături“.

Prea Înălțate Doamne,

Innălțimii tale au dat jalobă toți lăcuitorii Dorneni asupra d-lui Costandin Balș biv vel Logof. că ar fi pățimit și pățimesc multe supărări din pricina d-sali și că cu totul s'au sărăcit cu judecata aciasta ce-i osândești pentru driapta lor moșia, ce zăce d-lui că au cumpărat-o, cu pediapsa temniții și cu morțile câte li s'ar fi pricinuit din pricina d-sali. I-ar fi plătit banii cari i-ar fi dat d-lui pe moșia lor și că în vreme Rușilor ar fi trimis d-lui pe la toate Isprăvnicile cari era înainte lor pe unde eșie ei din munți, ca să-i prindă în butuci și în cătuși să-i aducă aice la Eși, puind pe un Căpit. Ioniță Liancă să-i prindă, și că ar fi prinsu zăci oameni pe cari puindu-i în butuci și în cătuși i-ar fi trimis aice la Eși, și că îndată i-au pus la temniță cu ucigașii de oameni la un loc, și că din oamenii ce i-au pedepsăt d-lui ar fi murit șasă și un preot, a cărora copii și fimeii ar fi rămas sărace. Pentru cari morți și păgubiri și săracie cer luminată dreptate înainte innălțimii tale și a preasfințitului Mitropolit i a tot Divanul, dacă iaste luminată pravilă. Și că di era moșia a d-sali să o fi luat cu giudecată, dar să nu-i fi pedepsăt cu temnița și cu alte multe. Și că nu i-au fost datori cu nimica d-sali, nici ucidere de omu n'au făcut să-i pedepsească cu temnița până la moarte, precum i-au pedepsăt. Și că au cheltuit piste patruzăci de pungii de bani cu aciastă pricină, cari ei și copii lor nu să vor plăti în doai rânduri de oameni dl aciastă săracie, rugându-să innălțimii tale a fi poronca să scoată scrisorile ce mai înainte li s'ar fi luat cu iconomie și că cu câte scrisori s'au mai găsit rămasă la dănșii să fii scoși înainte innălțimii-tale, ca să li să de sfărșit pricinii aceștie, că cu totul s'ar fi sărăcit. Și că iaste și vreme primăverii și nici pline ce de toate zilele nu ar fi având. Și că ei ar fi venit de la zăci a lunii lui Mai. Și că ei au venit pe de o parte și d-lui au trimis pe de altă parte edecliu cu ciobote și că nu li era lor indestulă săracie câtă mai înainte li s'ar fi pricinuit de cătră d-lui, ar fi mai adaos și aciasta Și că ei cu crunte sudori ar fi deșchis din pădure verdi i din pietri și atânci puțin loc numai pentru hrana vitelor, iar pentru hrana lor până astăzi ar fi cărându-o de piste vârful munților în spinaie cailor, de iș hrănescu copii.

Io Scarlat Alexandru Calimah Vvod, cu mila lui Dumnezeu, Domn Țării Moldavii.

După ce cu amăruntul cercetare a dum. veliților boeri, cuprinsă prin anafora, s'au înfățășat Innainte domnii mele și a tot sfatul, d-lui Logof. Constandin Balș cu lăcutorii din satile Dorna, Șarul și Păltinișul. Și Intrând Insumi domnie me in cercetare, atât scrisorilor celor mai din nainte cum și acestor ce au arătat acum jăluitorii, s'au văzut că nu cuprind altă nimică decât numai giudecățile ce au avut între dănșii și niști hotărături pentru curăturile și delnițile ce s'au aflu acolo. Inșă scrisorile dum. sali Logof. Balș lămurit arată că luminare-sa Beizade Alexandru Ipsilant, căruie i s'au făcut moșie aciasta danie de la innălțatul Domnu Constandin Ipsilant Vvod., au stăpănit-o nesupărat In curgire de noai ani, fără a să arăta numiții lăcutori cu vreo jalobă. Și luminarea sa la 1809 Săpt. au vândut-o Sărdar. Gheorghii Leondare, care iarăși au stăpănit-o in pace. Iar dum-lui Hat. Sandul Sturza, rudă fiind cu innălțatul Domnu Ipsilant, au cumpărat-o prin drumul giudecății, cu cuvântul protimisirii de la Sărdar Leondare, întorcându-i și banii ce didesă. Și d-lui Hat. Sturza au vândut-o de veci dum. Logof. Constandin Balș, fiind d-lui megieșat cu aciastă moșie.

Drept aceia de vremi ce d-lui Logof. cu bună credinți au cumpărat aciastă moșie, după dreptate o va stăpăni nesupărat, fără a să păgubi Intru nimică. — Dar lăcutorii acestor sate dovedindu-să după scrisorile cuprinsă prin anafora că au stăpănit moșie aciasta atâta ani și din vreme strămoșilor lor s'au hrănit pe dănsa, după firescul cuvânt acești lăcutori au dreptățile răscumpăraturii. Și d-lui Logof. înduplicându-să a primi banii cumpăraturii acești moșii cu legiuita dobânda lor, li s'au pus vade de șasă luni ca să numeri banii d-sali Logof. și să răscumperi moșia aciasta. — Iar când din inprotivă numiții lăcutori vor dovedi prin alte vrednici de credinți scrisori și domnești hrisoave că aciastă moșie era driaptă a lor strămoșască averi, neintemeindu-să numai asupra cuvântului curăturii și a delniților și a stăpânirii care au avut-o ei de atâta ani — atunce prin giudecată vor ave dreptate a ceri banii răscumpăraturii de la cine giudecata va hotără întărindu-să anafaraoa aciasta cu a noastră domniască iscălitură și pecete.

(Iscălitura Dōmnului)

1813 Octomvrie 1.

(Pecete)

Vel Logof.

După ce răzășii dorneni au câștigat dela Domnie dreptul de a-și răscumpăra propria lor moșie, au întâmpinat alte mari greutăți până ce sub domnia lui Mihail Sturza acesta a izbutit să înduplece pe frații Bălșăști să se învoiască a primi suma de 12.000 de galbeni ca preț de răscumpărare, sumă enormă față de prețul de 85.000 lei cu care Constantin Balș cumpărase moșia vecină Broșteni în întindere mult mai mare.

In voveala din 27 Mart 1837 dintre frații Bălșăști și lo-

Cuitorii dorneni, aceștia au fost siliți să iscălească următoarele rânduri de umiltoare pocăință :

„Intr'acest chip vederat noi înțelegând neprihănitele dreptăți de proprietatea ce au dumnealor mai sus pomeniți boeri frați Bălșaști (Hatman Costachi, Hatman Teodor și Postelnic Alicsandru) asupra acestor moșii Dorna, Șarul și Pălțișul, și rămăind cât să poate de adânc pătrunși de o adivărată căință pentru rălele noastre întrebunțări atât cu judecățile precum și cu împotrivirile prin care am supărat nu numai pe proprietari, adică pe părintele dumilorsale și pe dumnaalor, dar și pe însuși Divanurile și pe Domnii ce după vreme au ocărmit aciastă țară. Acum ne-am luat dreptele măsuri ! Ne-am tras pentru totdeauna dela fața a tot felul de gludecăți, și cunoscând cu toții dreptățile dumilorsale boerilor Bălșaști că sânt adică dumnaalor vecinicii și legiuții proprietari acestor moșii, am căzut în sfârșit cu rugămintă către pre milostivul nostru Domn ca prin chipul ce înalta sa înțelepciune va găsi de cuviniță să înduplece pe dumnaalor boerii Bălșaști a ne vinde aceste moșii noastră de veci. Și înălțime sa părintește îngrijitor pentru binele și fericirea supușilor săi întorcând asupra noastră o deosăbită bunăvoință, văzind că ne-am venit în dreaptă cunoștință, au și însărcinat cu aciasta pe dumnaalor boerii Vornic Ștefan Cătarăgiu prezădentul Divanului de apelație a Țării de gios și Aga Manolachi Radovici cilenul Divanului de apelație a Țării de sus.

„Decl pe lângă stăruitoarele ale acestor doi boeri pacinice întrebunțări, adăogând noi deadreptul rugăciuni și către însuși dumnaalor boerii frați Bălșaști să ne erte de toate supărările ce le-am pricinuit, și pentru sufletul răposatului boer părintele dumilor sale, pe care din toată inima și din tot cugetul zicem : Dumnezeu să-l ierte ! — să-s milostivască a ne îndeplini cerire, deși purtările noastre către dumnaalor au fost atât de neîncuviințate, încât însuși noi cunoaștem că nu sântem vrednici a mai trage asupra-ne a dumilorsale îndurare. Prin mijlocirile însă a boerilor mai sus pomeniți și însărcinați de către pre înaltul Stăpân mării sa Vodă, găsând în d-lor boerii Bălșaști o bunăvoință neasămănată, au priimit a intra în tocmală cu noi și după multă târguire plină de a noastre adânci rugăciuni, cu toate că prețul acestor moșii s'ar fi putut sui la o sumă mult mai mare și mai sămțătoare, s'au înduplecat încă de ni le-au lăsat într'un îngiosit preț de 12000 galbeni olandezi sau austriicești drepti la cumpănă, pe care să-i numărăm dumilorsale în trei vadele, adică patru mii la Ispasul anului 1836 și alți patru mii galbeni la al 3-le Ispas adică al anului 1837“.

Când a sosit însă cel întâi termen de plată a 4000 galbeni, locuitorii dorneni nefiind în stare a avea odată o sumă așa de mare, frații Bălșaști amenință cu desființarea învoelii. Dar Vodă Mihai Sturza a împrumutat pe dorneni cu această sumă fără dobândă, însă cu îndatorirea de a-i ceda dreptul de exploatare a minelor din subsolul Dornelor (Mai 1835).

Dar pe lângă înapoarea acestor bani împrumutați pe un an dela Domn mai rămăneau de plată 8000 de galbeni în cei doi ani următori, și de aceea dornenii s'au văzut siliți ca la anul 1836 Martie în 6 să închee un contract de posesie a mo-

șiiilor dornene cu cavalerul Iancu Rusul (tatăl scriitorului Alecu Rusu) și A. Chefneux, prin care dornenii se îndatorează a răspunde pe tot anul suma de 2250 galbeni adetiu, cum și alte producturi, și așa înainte pe curgere de zece ani în șir, spre plata a 10.000 galbeni ce au plătit posesorii pentru dorneni, și cu a căroro bani s'au putut răscumpăra și dezrobi tot trupul moșiei Dorna dela boerii frați Bălășăști, dobândind și documenturile moșiei.

Hrisovul domnesc pentru întărirea veșnicei și pașnicei stăpâniri a lăcuitorilor dorneni pe pământul lor strămoșesc a fost dat de Vodă Mihail Sturza la 23 Dec. 1837, după ce se făcuse plata sumei de 12.000 galbeni fraților Bălășăști cu banii dați de posesorii amintiți mai sus. Vodă încheie hrisovul cu aceste duioase cuvinte: „In acest chip lăcuitorii vor păstra în inimile lor și prin pomenire vor lăsa moștenitorilor sămțirile cunoștinții de a noastră pentru dănșii priință spre vecinică neuitare“.

La punctul 18 din testamentul olograf al lui Mihai Sturza Voevod, făcut în limba română la Paris cu data de 28 Oct. 1863, iarăși în cuvinte duioase se face astfel pomenire despre hrisovul dornenilor:

„In sfârșit, după ce adaog drept suflătească moștenire către urmașii mei călduroasele și părinteștile mele bine cuvântări ca să-i întovărășească spre laudată și mântuitoare petrecere, am socotit de cuviință, pentru bună pildă și a lor povățuire, a însemna aici unele din actele publice a trudnicei mele carieri. In puterea îspisocului strămoșului meu, fericitului întru pomenire Domnului Grigorie Ghica Voevod cel bătrân, m'am sărguit cu dinadinsul la anul 1813, când am început cariera mea cea politică, a scăpa pe *locuitorii Vrânceni*, răzășii proprietari a întreg ocolului Vrancei din munții Carpaților, de acolisirea primejdioasei răpiri sub care mii de suflete suspinau, și după o luptă de câțiva ani i-am izbăvit de împilare în zilele vrednicului de nemuritoare memorie Domnului Scarlat Alexandru Calimah Voevod. Asemenea mulțămire am avut după suirea mea în scaunul domniei Moldaviei pentru *locuitorii Dorneni*, care prin bănească înlesnire ce le-am făcut și prin a mea stăruință s'au răscumpărat, rămânând a-și stăpâni lăcașurile și moșile strămoșești pe razământul hrisovului ce le-am slobozit“.

Dar bieții răzăși dorneni se zbat acum pentru scăparea de împrumutătorii la care se robise, și față de marile greutăți ale executării apăsătorului contract de posesie, ei se văd siliți să facă o nouă învoială cu sus zișii posesori la 25 Oct. 1838, prin care le vând o frumoasă parte din moșia Dornii și Păltinișului anume *Dealul Omului* și *Dealul Ciubuc* sub numele de *moșia Negrișoara*, cuprinsă între apele Neagra Mare și Negrișoara, socotită în preț de 5000 galbeni, iar pe deasupra se

mai îndatoresc cu plata sumei de 6000 galbeni în patru vadele până la sf. Dumitru anul 1840 prin vânzarea lemnăriei de pe locurile lor.¹⁾

Rămăsese acum încă o greutate pe bieții oameni. Plata răscumpărării moșiilor dornene trebuia aruncată asupra tuturor locuitorilor răzăși, și în măsura sumei plătite trebuia să se dea fiecărui răzăș o parte proporțională de moșie. Și în acest scop Departamentul trebilor din lăuntru însărcinează la 1 April 1839 pe Andrei Șafne (Chefneux) să facă pentru locuitorii dorneni împărțirea locurilor de hrană după analoghie, potrivit sumelor de bani date pentru răscumpărarea moșiilor dornene.— Sătenii răzăși au dat și ei împuterniciri în această privință aceluiaș A. Chefneux.

În anii 1847 și 1848 s'au alcătuit pentru cele trei sate răzășăști câte o *Condică*, având la început hotarnica locurilor ce țineau de fiecare sat cu lista locuitorilor și câtimea pământului convenit fiecăruia, adevărindu-se de Andrei Șafne și întărindu-se de Revizorul Departamentului din năuntru ce s'au aflat venit la fața locului pentru această trebuință a împărțalii, precum și de cătră Privighitorul de ocol cu pecetea sa.

S'a dat și locuitorilor câte o țidulă arătătoare a pământului convenit.

Din nenorocire aceste Condici s'au pierdut în ziua mobilizării din 15 August 1916, când au năvălit fără veste armata austro-ungară în satele dornene prădând și arzând totul în calea lor.

Păcat că atunci când eram subprefect la Broșteni și Dorna (1904 și 1907) n'am apucat a copia decât partea dela început a Condicii satelor Dorna-Giosăni cu hotarele și încheierea Condicii, precum și parte din numele locuitorilor. Aveam gândul să public în întregime aceste Condici în care era descrierea amănunțită a proprietăților răzășăști, dar am fost îndepărtat din serviciu prin suprimare de cătră politicianii acelei vremi. Cred că s'ar putea reface aceste Condici după țidulele păstrate de sătenii răzăși. În copiile mele găsesc următoarele date globale din închierea celor trei Condici asupra întinderii moșiilor și numărului răzășilor la 1848.

1) Asupra trecerii din mână în mână a moșiei Negrișoara (marele Logofăt C. Conachi a încercat să facă aici o fabrică de fer) până a fost cumpărată la 1866 de Al. Balș, alipind-o la moșia Broșteni, vezi; *Descrierea moșiei regale Broșteni* de A. Popovici și Gh. T. Kirileanu, pag. 7. Tot acolo se arată și chestia stăpânirii de dorneni a Muntelui Petrosul,

Dorna-Giosăni	8328	fălci	74	prăjini împărțite	la	237	nume.
Șarul-Dornii	11683	fălci	67	"	"	257	"
Păltinișul	1931	"	52	"	"	62	"

Se vede că pe deoparte neînțelegerile în privința împărțirii pământului între răzășii dorneni în măsura contribuției bănești pentru plata răscumpărării erau așa de mari, iar pe de altă parte jafurile și împilările lacome ale negustorimei de toate limbile (turci, greci, evrei) pentru acapararea lemnăriei locuitorilor ajunseseră atât de nesuferite, încât bieții oameni au îndreptat iarăși plângeri desnădăjduite către Vodă Mihail Sturza.

În urma acestor plângeri Domnul rânduește o Comisie prezidată de fiul său Grigorie Sturza, care să meargă la fața locului și să înlăture abuzurile din partea negustorilor hrăpăreți, regulând și chestia împărțirii locurilor între săteni.

Cercetarea s'a făcut în cursul anului 1847, iar în 28 Februar 1848 Dornenii înaintează Domnului ocrotitor un „înscris“ prin care arată „umilita mulțămire pentru ușurarea ce li s'a făcut din împovoratele datorii prin răfuirea Comisiei în anul 1847“. Domnul dă ordin să se facă ofisuri domnești de mulțămire celor trei membri ai Comisiei: Prințul Grigorie Sturza, Aga Dimitrie Strat și Banul Dimitrie Stan, iar *Copia înscrisului* locuitorilor să se publice în *Buletinul Oficial*, după cum urmează:

„Binele ce v'ați milostivit a răvărsa asupra noastră cu rânduirea Comisiei în anul trecut pentru a ne răfui cu feluri de neșugători către care ne subjugasăm în nămol de datorii amenințătoare de peirea noastră, fiind netăgăduită, cu asemenea despovorare de dobânzi și alte nelegiuiri, precum și regularizarea prețurilor a soiului de chereste, derează numai de la singura stăruință și înțeleapta măsură a pre iubitului Înălțimei Voastre fiu L. Sa prințul Grigori Sturza Prezidentul Comisiei, carile netrecând cu vederea și osebita noastră rugăminte ce la fața locului i-am făcut, n'au cruțat mijlocire întru a ne bucura prin o dreaptă împărțirea a moșiei noastre și cu dreptul fiecăruia după data banilor la răscumpărare. Drept aceia obștia lăcuitorilor moșiei Dorna, Șaru și Neagra și Păltinișu, prin aceasta punem la picioarele În. Voastre a noastră umilită mulțămire p. asămine bine facere și ușurare de care ne bucurăm numai prin lucrările acestei cinstite Comisii“.

* * *

Se sparie gândul și se încrâncenă inima când cetești asemenea documente în care ți-i dat a vedea până unde poate merge lăcomia și răutatea omenească!

Tinerimea de astăzi, luând cunoștință de atâtea suferințe îndurate de moși strămoși, va prețui cred mai mult pământul, casa și gospodăria lor, silindu-se a fi oameni vrednici și folositori patriei.

Din odiseea economiei naționale.

Avem prețioase mărturii despre o strălucită viață economică a strămoșilor noștri: Geții și Romanii. Creșterea vitelor și agricultura erau ocupațiile de predilecție ale celor mai vechi strămoși. Pe monumentul lui Quadratus dela Capidava (Dobrogea-Calachioi) din vremea lui Hadrian păstorul e, alături de agricultor, principalul reprezentant al vieții rurale, „iar în vreme de războiu, se știe că Decebal împărțea sarcinile între nobili: pe unii îi puneă să aibă grijă de bunul mers al agriculturii, pe alții îi repartiza la apărarea cetăților“ (Getica, 132-133). Solul era din acele timpuri vechi prielnic acestor ocupații, dar și vrednicia locuitorilor era proverbială. Cirezile de vite și turmele de oi au dus la o economie înfloritoare și au conservat și sănătatea fizică a unui neam. Produsele agricole erau transportate de carele trase de boi, din lâna oilor se făcea îmbrăcămintea, iar dacii sunt cunoscuți ca băutori de vin, apoi nu este mai puțin adevărat că erau și băutori de lapte.

Această viață economică predilectă a continuat și în epoca stăpânirii romane, iar în forme variate, străni de multe ori, creșterea vitelor și agricultura au rămas ocupația caracteristică a urmașilor până în zilele noastre. Ne-am numit cei mai vestiți păstori și agricultori; fără îndoială că am fost și așa uneori în trecutul nostru (în vremuri fără robie, în momente de libertate).

Dar ce explicație are azi încă primitivismul nostru agricol? Acest declin economic apare și mai ciudat, când ne raportăm la acei vestiți strămoși care aveau organizată o frumoasă viață economică; pe lângă agricultură și creșterea vitelor, ei se mai ocupau cu apicultura, pescuitul și lucratul în mine; în industria casnică, în comerț, în bresle etc., la fel, erau tot atât de iscusiți.

Herodot spune că „spre mieznoapte de la Istru sunt atât

de multe albine, încât împiedică oamenii să treacă fluviul*. 1) De aici se deduce și bogăția livezilor, cu fânețe și arbori. Pescuitul se făcea ca și astăzi în lunca Dunării și în Deltă, adică acolo unde Dacii erau la ei acasă. În săpăturile arheologice s'au găsit multe unelte de pescuit, iar armatele lui Alexandru cel Mare au trecut Dunărea cu numeroasele bărci ale localnicilor. Exploatarea minelor, fabricarea uneltelor și a podobabelor, cultivarea cânepii și țesătoriile, precum și exportul de grâne, piei, lemne, pește, ceară, miere, sare etc. toate mărturisesc despre o minunată organizare economică în trecutul nostru.

În epoca romană la noi, toate aceste ocupații au luat o dezvoltare impresionantă. Romanii, care adorau pe Silvan zeul ogoarelor și al turmelor, exercitau acest cult nu pentru îndeplinirea numai a unor forme rituale, ci pentru desfășurarea unei munci stăruitoare la îngrijirea câmpurilor și a vitelor. Mai târziu, creștinismul a legat și mai mult pe om de glie și de îndeletnicirile lui gospodărești, după cum se observă din multele pilde de credință raportate la viața agricolă, păstorească sau aceea de pescari, care au fost transmise din cultul păgân roman, cultului creștin. 2)

Despre viața economică la noi în epoca romană, avem cele mai importante date și mărturii cu privire la agricultură, creșterea vitelor, comerț, exploatarea minelor, îndeletnicirea breslelor, proprietate șiarendă, ateliere, cărăușie etc. Această nouă viață economică disloca organizația mai veche a indigenilor și avea mai mult caracterul exploatare al învingătorului. Dar Romanii veneau cu pricepere și cu metodele lor superioare, precum și cu o neîntrecută tehnică administrativă și de construcție, înlocuind vertiginos formele autohtone similare. Aceasta se vede și din faptul că întreaga terminologie agricolă și a muncii este latină. 3)

În cursul istoriei lor, Romanii au venit în contact cu civilizația greacă, etruscă, cartagineză etc., și locuitorii Lațului și ai Romei au știut să folosească și să transforme după concepția lor toate bunurile materiale și spirituale ale acelor. Tot la fel au procedat și cu Dacii. Este firesc dar ca, pe dedesubtul noilor forme de viață, să urmărim moștenirea mai veche

1) C. C. Giurescu, Ist. Rom. Ed. III, 91.

2) V. Pârvan, Inceputurile vieții romane la gurile Dunării, 171.

3) C. C. Giurescu, Op. c. 188-192.

și în acest domeniu, cu raportări la viața noastră economică mai nouă.

Așezarea geografică, fertilitatea pământului, bogățiile sub-solului sunt daruri ale naturii, pe care Dumnezeu le-a hărăzit unor oameni harnici, pricepuți și viteji. Viața și organizarea economică a poporului geto-dac are imprimată pecetea originalității, iar cultura și civilizația acestui popor așezat și bătrân ocupă locul cel mai important în viața însăși a omenirii. Lanurile întinse de grâu, supravegherea însămânțărilor și strângerea recoltelor în vreme de războiu, numeroasele podgorii, bogate turme de vite cu produsele lor, rasa vestită a cailor, cultura cânepei, industria casnică, apicultura, pescuitul, exploatarea minelor, atelierele, confecțiunile de îmbrăcăminte, arme și podoabe, fabricarea uneltelor, comerțul etc., erau toate concepute și efectuate după mintea și priceperea autohtonilor. Traiul era de sine stătător și locuitorii duceau o viață liberă, dependentă doar de concepția lor superioară într-o viață nemuritoare; iar practic, subordonați *ipso facto* statului, care era astfel organizat într-o minunată autarkie.

Am mai amintit în altă parte despre agricultura Geților, despre uneltele lor de muncă și despre aspectul în general al vieții lor economice; tot la fel ne-am putut da seama de meșteșugul în ceramică, lemn și metale; de îndeletnicirile unor bresle, de industria casnică, de comerț etc.

Toată această muncă era bine raționalizată și îndeletnicirile firesc repartizate între bărbați și femei. Bărbații lucrau uneltele, confecționau hainele grele, construiau etc.; gospodina măcina grâul în râșnițe de mână, căra apa purtând vasele pe cap, țesea pânza de cânepă, din care făcea hainele bărbaților etc... (Getica, 135).

Refractari influențelor străine sterpe, Dacii nu s'au putut sustrage cu totul acestor înrâuriri și toată civilizația carpato-danubiană s'a sdruncinat încetul cu încetul. Cu toate acestea, se poate constata încă o civilizație proprie dela o epocă la alta, datorită faptului că influențele străine valoroase erau acceptate atunci când se dovedeau superioare și corespundeau unor realități locale; și faptului că, în germene, se găseau la noi toate formele de civilizație și n'am primit decât corespondențe care au dezvoltat formele noastre originale. Așa s'au petrecut lucrurile în perioada scitică, celtică și helenă ori helenistică. Astfel, împodobirea oamenilor și a cailor cu mantii și argintării este o înrâurire dela Scifi, dar obiectele de aur și argint erau lu-

crate de aceștia cu material get (Getica, 143). Epoca celtică a Daciei a fost o vreme de renaștere și întărire a neamului get (Getica, 296), iar contactul cu Grecii antici a deschis drumul comerțului.

Când alte influențe străine nu au fost acceptate, cum a fost aceea a Bastarnilor, atunci ținuturile deveniră o nenorocită *via gentium* (Getica, 67-69). Numai venirea Romanilor a putut aduce un timp pacificarea și o civilizație mai unitară, dar printr'o stăpânire efectivă a lor, până când nu s'a mai putut vorbi de Daci ca popor de sine stătător.

În evul mediu, năvălirile barbare ar fi avut un efect dezastruos și total, dacă neamurile răscolite din pustiu ar fi avut o superioară organizație sau cel puțin un temei de cultură. Pe sub năpustirea prădalnică a acestora, se forma însă un popor nou din contopirea daco-romană: erau Românii.

În domeniul economic, Românii reluau vechea ocupație a strămoșilor plătind dijmă năvălitorilor, cât timp aceștia zăboveau în aceste părți. Cronicari străini mărturisesc că Avarii și Slavii spuneau locuitorilor din țările cotate: „Semănați și secerăți; noi o să vă luăm numai o parte din produse“. 1).

Aceasta dovedește caracterul agrar al elementului continuator.

Celelalte ramuri economice și-au continuat la fel firul lor tradițional cu obligația dijmelor nesfârșite, până la sleirea anumitor ocupații, încât eram nevoiți să adoptăm chiar unele forme de vieață streine. Pierzând proprietățile, lucram ca și Slavii în devălmășie, sgăriam pământul cu plugul, îmbrăcam opinci, construim bordeie în pământ, vindeam cele mai bune produse în târguri în schimbul unor obiecte de podoabe deșarte, ori a băuturilor tari; femeia cădea într'o stare de inferioritate față de soț, credeam în vrăjitori, în duhuri și în iele, împrutam o terminologie slavă și ajungeam sub o stăpânire vitregă; astfel și vieața economică se scurgea în forme tot mai rudimentare, țărani aserviți sărăceau, iar cei cu unele titluri de nobleță ori proprietari se răreau. Un fapt analog s'a petrecut și în Transilvania după invazia Ungurilor. O mai dărză rezistență economică au opus-o năvălitorilor slavi Românii din sudul Dunării. Aceștia sunt cei mai vestiți păstori și cărauși, ba chiar agricultori și navigatori iscusiți.

Cu primele formațiuni politice românești, forme nouă de

1) C. C. Giurescu, Op. c. 224.

vieață economică autohtonă își înnoadă firul cu trecutul strămoșesc. De altfel, nicio organizație politică nu s'a constituit vreodată prin ignorarea factorului economic, dar în tot cursul evului mediu rar se poate vorbi de un specific fenomen economic la Români, întrucât în acest domeniu de activitate stăpâna concepția unei „Europe medievale: cu nobilime atotputernică și cu șerbie accentuată“. ¹⁾

Spre sfârșitul secolului XIV, sub Vlaicu Vodă, se vorbește într'o diplomă de „libertățile“ de negoț, pe care Brașovenii le aveau „din vechime“. Sub Petru Mușat, în Moldova, se poate vorbi de starea economică a țării, de transitul comercial, de negoțul cu Bistrițenii. Sunt zări de vieață nouă, care aveau să lumineze secolul al XV: *secolul de aur al Românilor*.

Mircea cel Bătrân încheie tratate de comerț, determină vămile, bate monedă și organizează exportul din surplusul bogățiilor noastre economice: pește, vite, piei, blănuri de animale sălbatice, oi, brânză etc. La fel se prezenta și Moldova lui Alexandru cel Bun. În ce privește exportul, se trimiteau în Polonia: vite cornute, porci, oi, cai de rând, piei tăbăcite ori crude, blănuri ș. a. Nu se exportau unele produse alese: grânele, vinul, caii de rasă, argintul, sălbătăciunile rare, ca: jderii, etc., pentru care se exercita un control sever la Cernăuți, Hotin, Tighina, Cetatea Albă; la Bârlad pentru Muntenia, ori la Troțuș și Vama-Moldavița pentru Transilvania. Așa se explică bogăția visteriei care a permis construirea atâtor monumente de artă, ba și luxul de a împrumuta cu bani pe vecini, ori de a li se acorda acestora privilegii de comerț. Calitatea produselor economice admise la export fiind renumită, negustorii străini duceau procese între ei pentru dobândirea dreptului de întâietate la cumpărare. ²⁾

Astfel țările românești se populau cu *târguri* și se îmbogățeau cu *drumuri*, pe unde circulau fără întrerupere *cărăușii* cu încărcatele *cară* moldovenești sau acelea ale Muntenilor, cu locuri de *popas* și cu statornice *ășezări omenești*. Țara era bogată, locuitorii înstăriți. Domnul la fel, stăpânind țara ca pe o vastă moșie, pe care o apăra în lupte, o întărea cu cetăți, o înfrumusețea cu ășezăminte, crea boierii, făcea danii și acorda privilegii de proprietate vredniciilor din popor.

O vieață economică atât de înfloritoare stărnise pofta

1) C. C. Giurescu, Op. c. 356.

2) C. C. Giurescu, op. c. 472-475; 511-516.

străinilor de pretutindeni, care porniră spre noi : unii cu gând pașnic și socoteli negustorești, cum au fost Genovezii și Venețienii, alții vicleni ca Polonii și Ungurii ; alții războinici ori prădalnici ca Turcii și Tătarii. Pe de altă parte, negustorii străini și mai cu seamă Armenii și Jidovii acapărau comerțul și deschideau lupta de uzurpare economică. Impotriva dușmanilor din afară s'a ridicat atunci cu hotărîre puternicului domn Ștefan cel Mare, cel mai mare geniu politic și militar al vremii ; iar impotriva infiltrației streine, puternica organizație a breslelor.

Asigurând liniștea țării sale, Ștefan continuă politica economică a lui Alexandru cel Bun, dând o desăvârșită strălucire și vieții economice și acelei culturale.

În Muntenia, Vlad Țepeș își apăra țara prin mijloacele cele mai sângeroase, iar peste munți, Matei Corvinul ținea cumpăna dreptății pentru Români. După moartea acestora, începe tragedia noastră românească. Turcii cutropesc principatele românești, Tătarii pustiesc ținuturile, străinii adună toate bunurile și încep a disolva dogmele vieții noastre economice originale. Atingerea cu acești străini este total negativă ; nu seamănă întru nimic cu străvechea influență celtică ori helenă, sau cu dominația romană creatoare. Domnii sunt neprevăzători cu toate intențiile lor laudabile, ca Petru Rareș ; ori haini ca Mihnea cel Rău, furtunoși ca Alexandru Lăpușeanu sau fără personalitate ca Petru Șchiopul ; cei mai mulți — și foarte mulți de altfel — erau neînsemnați ca domni, dar destul de vestiți în apucăturile lor cele mai ciudate. Secolul al XVI este apocaliptic. Un singur domn în Moldova, în tot cursul acestui secol a mai încercat într'o supremă sforțare să redobândească gloria secolului precedent, răzemat pe vigoarea țăraniilor : Ioan Vodă cel Cumplit, pe semne un strănepot al marelui Ștefan.

Petru Rareș amintește legendar negoțul moldovenesc cu pește, pentru că înainte de a fi domn, se ocupa cu această negustorie ; i se zicea Petru Măjarul, iar legenda spune :

„Când au pus țara întâi domn pre Petru Vodă Rareș, el nu era acasă, ce se tâmplase cu măjile lui la Galați la pește. Și au trimis boierii și mitropolitul haine scumpe domnești și caretă domnească cu slujitori, unde l-ar întâmpina, să-l aducă mai în grabă în scaun să-l puie domn. Deci el întorcându-se dela Galați, au fost agiuns la Docolina, de au mas acolo cu zece care, câte cu șesé boi carul, pline de pește“. ¹⁾ *Ocupația,*

1) I. Neculce : O seamă de cuvinte.

uneltele, carăle, masul, transportul sunt caracteristice unei economii pământene.

În Muntenia, Mircea III, fiul lui Radu — cum socotea el — era numit de Turci *gelep*, adică cioban, fiindcă fusese negustor de oi pentru Turci, de unde și numele de Mircea Ciobanul.

Faptul că urmași naturali ai unor domni se îndeletniceau cu negoțul de pește sau acela de oi și, apoi luați dela ocupațiile lor, erau aduși la domnie, scoate în relief, pe lângă aspectul caracteristic al îndeletnicirilor, bogăția și amploarea acestor ramuri economice specifice la noi. Și mai înainte, viitorii domni aveau anumite ocupații caracteristice Românilor. Oricât ar fi împletită în mituri etologice, vânătoarea a fost o îndeletnicire a strămoșilor și a domnilor începând dela Dragoș. Exportul de blănuri scumpe și vânătoarea domnească — în toate timpurile — sunt realități concludente economice, fie pozitive, fie negative. Astfel, luând informații din Descrierea Moldovei, a lui Dimitrie Cantemir, Alexandru Odobescu redă vânătoarea în nuvela sa Mihnea cel Rău, în felul următor :

„Intr'o zi noroasă de primăvară, puțin în urma Paștilor, crivățul suna iute și înghețat din fundul văilor, iar jalnicele sale gemete aduceau de departe, împreună cu freământul bătrânilor stejari, chiotele de vânătoare ale bățiașilor și lătrătura chelălăită a copoilor; căci departe, tocmai în valea Comanacului, Mihnea, fiul Armașului, se desfăta vânând fiarele sălbatice, după obiceiul boieresc de pe atunci, când stăpânul, pentru a sa mulțumire, rădica de prin sate toți vecinii, cu gloata, de rămâneau țarinele nearate și ogoarele pustii". Se prea poate ca „domni să fi trecut peste drepturile lor" și în această latură așa cum atestă Cantemir, tot în sec XVI după cum intuește Odobescu, începându-se excesele unui obicei și a unei pasiuni, poate chiar cu Mihnea. De altfel poftele domnilor erau fără frâu în acest secol și numai boierii adevărați mai țineau cu dârzenie cumpăna socială și știau de rosturile țării, plătind însă adesea cu capul virtutea și demnitatea lor. Și Mihnea — în Muntenia — și Alexandru Lăpușeanu — în Moldova — îngroziră pe boieri, și alți stăpâni erau nevoite să suporte țările române plătind bir greu și mult Turcilor și Tătarilor; iar vecinilor creștini făcându-le daruri. Astfel, sub Rareș, tributul Moldovei și darurile numai la Turci ajungeau la 22.000 de galbeni, pe lângă birul în natură: soboli, șube de răs, blăni, cai, șoimi etc. ¹⁾ Pentru a ocupa și păstra domnia, pretenției

1) N. Iorga: *Istoria Rom.* p. cl. VII, 1929, pag. 207 — nota —

la tronul țărilor române se întreceau în juruința și strângerea birurilor, iar boierii nu mai aveau cuvânt în alegerea domnilor, aceștia fiind numiți de Poartă. Produsele economice, ca : vitele, grânele, mierea etc, se scurg spre Constantinopol. Ne dăm seama și în acest fel de marile bogății ale țării, care alimentau și visteria pentru haraciul impus de Turci și umpleau și „chelerul“ din Stambul. Pe timpul lui Petru Șchiopul, tributul se urcase la 100,000 de galbeni, încât locuitorii din sate, sărăcind, își vindeau moșia, pierdeau libertatea lor personală și ajungeau rumâni sau vecini pe proprietățile astfel mărite ale boierilor.

Ioan Vodă cel Cumplit, despre care Hașdeu, în monografia despre domn, spunea că era singurul om în toată Europa care merita coroana, fiindcă era un geniu militar și ghicise secretele democrației, încercase — după cum am mai amintit — să recâștige independența politică și economică a Moldovei. Avea pe țărani de partea sa, căci ei nădăjduiau într'o refacere a moșiilor lor usurpate. Boierii însă îl urau în ascuns și unul din ei — Ieremia Golia — îl trădă în lupta dela Roșcani. Urmașul lui Ioan-Vodă în domnie, Petru Șchiopul, încheie un așa zis tratat de comerț cu Anglia, prin care acorda doar privilegii cu înlesniri vamale fără nici un profit pentru țară.

Dar secolul acesta sfârșea cu o nădejde nouă, adusă de gloria lui Mihai Viteazul. Românii se găsiră odată la un loc printr'un îndrăzneț act de cucerire politică a viteazului voievod. Din punct de vedere economic, starea țărănimii era precară, căci prin pierderea moșiilor în mâna boierilor, ajunși tot din popor la o situație de bogăție și nu de aristocrată nobleță, țărani erau de fapt robii unor particulari și această stare de lucruri a fost chiar întărită printr'un așezământ al lui Mihai Viteazul, anume ca „fiecare țăran pe a cui moșie se va fi aflând să rămâie rumân veșnic“. Acest act de veșnică rumânie a fost dat de Mihai sub presiunea evenimentelor și a pretențiilor noilor proprietari îmbogățiți cu moșiile acaparate dela țărani datornici. Un studiu prețios despre stările economice de la noi în decursul timpului ni-l dă N. Bălcescu, în a sa lucrare „Despre starea socială a muncitorilor plugari...“

Frământările sociale din sec. XVI s'au răsfrânt dureros și asupra secolului următor. Mihai Viteazul ar fi îndreptat soarta iobagilor și convocase Dieta la Alba Iulia în acest scop. N'avu însă răgazul necesar, nici înțelegerea supușilor, nici cruțarea soartei. Aduși în stare de clăcași, după ruina moșiilor și pier-

derea răzășiilor, locuitorii trebuiră să îndure, alături de cotropirile turcești, și specula Grecilor insulari sau acelora dela Constantinopol, care secătuiau țara de avuții și vârișeră vrajba între clasele sociale, susținând fățiș pe țărani, iar în ascuns pe boieri, — dar în schimb storcându-i și pe unii și pe alți de avuții, — de unde și proverbul popular; „Corb la corb nu-și scoate ochii“. De aceea se și produsură un șir de răscoale împotriva Grecilor în prima jumătate a sec. XVII. Latifundiile boierești creșteau însă mereu. Iordache Ruset în Moldova avea 213 moșii cu 112 sate întregi; Miron Costin stăpânea 70 de sate; frații Buzești din Muntenia aveau 133 de sate cu moșii, iar postelnicul Constantin Cantacuzino era cel mai bogat dintre boieri. ¹⁾

În a doua jumătate a sec. XVII, unii vecini sau rumâni reușeau să-și răscumpere proprietatea și prin urmare și libertatea ²⁾ și de atunci și actele de vânzare puteau pune clauza răscumpărării. Produsele economice se vindeau Turcilor, adesea prin intermediarul grec și de foarte multe ori sub prețul muncii. Totuși, în țară se mai găseau din belșug: vite, oi, brânzeturi, miere, ceară etc. Ba Matei Basarab se încumeta să creeze o industrie, înființând o fabrică de hârtie și una de sticlă, să exploateze minele de aramă din Mehedinți; iar în Moldova se făcea potasa pentru export. ³⁾

În această situație precară a țărănimii, forța vitală a economiei pământene era apărată de bresle sub protecția mitropolilor. Infricoșetoare blesteme se aruncau asupra uzurpatorilor și nesfârșite jalbe se îndreptau spre domnie ⁴⁾. Dar primejdia unei ruini generale se apropia și D. Cantemir o relevează în Descrierea Moldovei la cap. „Despre veniturile de altădată și cele de acum ale Moldovei“.

La sfârșitul domniei sale, Constantin Brâncoveanu orându-i plata dărilor către visterie și această măsură o desăvârșiră Mavrocordații, ficsând impozitele la patru soroace numite șferturi. ⁵⁾ Constantin Mavrocordat desființă și vecinătatea, despăgubind pe boieri cu scutelnici. Măsura nu s'a putut aplica însă în întregime; Turcii aveau nevoie de bani mulți, iar la 1736 izbucni războiul între Ruși și Turci pe pământul Moldovei.

1) C. C. Giurescu : Istoria Rom. cl. IV ; 198.

2) Ibid, 198.

3) Ibid, 198.

4) Eug. Pavlescu ; Economia breslelor. Buc. 1939, 140 ș. u.

5) N. Iorga ; Op. c. 355 — 7.

De acum înainte birurile nu mai aveau limită, Rușii poșteau cu viclenie principatele românești, Evreii năpădiseră orașele; la 1774 pierdeam Bucovina; zece ani mai târziu, Potemchin, fostul favorit al împărătesei Ecaterina, se visa rege al Daciei, iar la 1812 pierdeam Basarabia. Și aceasta se datorește faptului că vechea boierime ostășească se înlocuise cu una parazită, ori străină de neam, care acumula toate averile; moda orientală întrecea orice lux, dregătoriile erau fără număr, încât cu toată desvoltarea culturală și industrială care se afirma atunci, țărani erau atât de scăpătați și împovărați de muncă și de dări, că începură să apuce drumul bejeniei peste Dunăre și peste Nistru, unde găseau frați de ai lor cu un singur stăpân strein.

Satele sărăcite astfel se împuținează sau rămân pustii și se prefac în siliști ¹⁾. Din această pricină s'a depreciat agricultura, a scăzut creșterea vitelor, toate materiile prime se vindeau în schimbul unor materii de calitate inferioară și artificială, așa că nu mai ajutau nici actele de generozitate ale unor domni fanarioți și nici legiurile pe care le preconizau. Breslele slăbesc și ele. D. Cantemir prevăzuse dezastrul. În Transilvania era o stare analogă pentru Români: iobagii provocară un șir de revoluții culminând cu aceea a lui Horia, cea mai îndreptățită și mai puternică mișcare revoluționară de țărani, conștienți de drepturile lor istorice și sociale, din câte s'au cunoscut vreodată. Se uzurpase credința; cei bogăți se înobilaseră în tagma străină, muncitorimea seculară era iobagă, persecuțiile se țineau lanț; nu puteai nici să trăiești, nici să mori. Dar dreptatea a rămas numai în acea sfântă insurecție națională, care a putut aprinde făcliile redeșteptării românești pentru toate mișcările naționale de mai târziu. Tudor Vladimirescu a pornit revoluția tot cu oastea de țărani, pentru a curma suferințele săracilor: atât de apăsarea Grecilor cât și de a boierilor înțeleși cu ei. ²⁾

Cu domniile pământene vieța economică nu s'a îmbunătățit. Când se redacta Regulamentul Organic, tributul către Poartă se fixase la fantastica sumă de 3.000.000 lei. ³⁾ Sătenii ajunseseră slugi la proprietari, uitând de drepturile lor vechi, fericiți că pot trăi și așa. Regulamentul legifera această situație. Având atâtea brațe de muncă statornice, proprietarii con-

1) C. C. Giurescu, op. c. 214.

2) N. Iorga, op. c. 397.

3) V. Dicționarul l. rom. de A. Scriban, Iași, 1939: cuv. haraci.

veneau la aşezările de clăcaşi cu drept şi pentru urmaşi, dar nu veşnic; şi în felul acesta s'a putut începe o întinsă agricultură precum şi exportul de grâne. Multe locuri de păşune şi păduri au fost schimbate în ţarine. Pentru lucrul câmpului s'au adus apoi Bulgari şi Rusneci, care s'au şi pierdut printre Români. ¹⁾

În această epocă se crează porturi la Dunăre, se dă libertate navigaţiei, se rândueşte darea (împunerea) breslelor şi se părea că începe o vieaţă gospodărească prielnică şi ţăranilor, cu tot caracterul aristocrat al Regulamentului. În fond, Ruşii deţineau protectoratul şi urmăreau anexarea ţărilor româneşti pentru cucerirea Strămtorilor.

Se întâmplă atunci ca spiritul nou european să găsească adepţi şi la noi. Programe naţionaliste şi revoluţionare se alcătuiau cu destul curaj. În Adunarea Obştească pătrundeau elemente naţionaliste. Astfel, Ion Câmpineanu cerea făţiş: înlăturarea protectoratului rusesc, înlăturarea suzeranităţii turceşti, unirea tuturor Românilor şi egalitatea claselor sociale. ²⁾

Programul acesta revoluţionar corespundea cu acţiunea unor intelectuali entuziaşti. Era programul generaţiei dela 1848, alcătuit în spiritul democraţiei franceze. Şefii mişcării erau mai toţi literaţi; ei fură aruncaţi în închisoare, iar ţăranii nu se mişcau, căci aveau groază de *boieri* şi nu-i puteau deosebi de *ciocol*. Grecii corupseră pe boieri, iar Ovreii pe Domn. În zădar se făceau convocări de ţărani şi proprietari pentru a discuta chestia rurală. Franţa nu mai dădea niciun sprijin, Ruşii pândeau momentul potrivit să intre cu armatele de ocupaţie, dar le-o luară înainte Turcii care înnăbuşiră revoluţia. Numai în Transilvania mişcarea revoluţionară a fost simţită în adâncime şi au luat parte la ea şi ţărani. Cele trei principate româneşti treceau printr'o mare primejdie şi numai norocul le-a scăpat atunci dela pieire. Între Ungaria şi Austria izbucniseră conflicte politice; în Răsărit se iscă războiul Crimeii; iar la noi, începuseră lupta pentru unire, căci libertăţile culturale câte s'au acordat până acum găsiseră oameni de inimă şi luminaţi. Franţa avea şi ea interes politic să ne susţină în aspiraţiile noastre şi unirea se făcu. Dar aceasta n'ar fi însemnat nimic fără o reformă socială pentru ţărănime. Şi această mare operă naţională se datoreşte lui M. Kogălniceanu. Cu toată împotrivirea marilor proprietari, se făcu împroprietărirea ţăranilor, căci Dom-

1) Ibid. op. c. 405.

2) C. C. Giurescu, op. c. 232.

nul unirii Alexandru I. Cuza dădu lovitura de stat, la 2 Mai 1864. Fiecare țaran rămânea stăpân pe bucata de pământ care i se *inchiriase* — cu plata în muncă — de latifundiari. Improprietărirea era plină de omenie și generozitate, căci țaranii trebuiau să plătească despăgubiri în timp de 15 ani. Domnul avea să plătească și el cu abdicarea și exilul această uriașă reformă socială. România a intrat însă în istoria modernă a Europei. Carol I îi dobândi independența. Micii proprietari știau că-și apăra pământul lor și jertfa eroică își avea sens. A urmat o epocă de progres și o nouă viață economică se afirma prin crearea instituțiilor de credit, a unei industrii înfloritoare, a căilor de comunicație. Se încheiară tratate de comerț, înflorește literatura și cu aceasta se scotea tot mai mult în relief sufletul, ca o comoară fără preț, a unui popor plin de vigoare și de virtute. Copiii țăranilor porneau spre școli, tinerii spre oaste, muncitorii intrau în fabrici, plugarii la ogoarele lor, se exploatau minele, se deschideau vaduri de comerț și astfel se întărea conștiința națională, care avea să-și dea roadele în războiul pentru întregirea neamului, în 1913 și 1916.

Punând baza internațională a României întregite, urma ca în politica internă să punem baza libertății economice a țaranului. Viața economică a țărănimii noastre, cu toată politica limpede și înțeleaptă a Regelui Carol I, a fost speculată de interese streine și particulare. Se impunea exproprierea, operă socială pe care o realizează Ferdinand cel Mare. Absorbită însă de nevoi, care izvorau din noile stări de drept, economia rurală nu putea fi consolidată. Unificarea administrativă întărea doar biurocratismul și ducea fatal la formarea unei pletore de funcționari; golurile de după războiu, la improvizații, de unde desechilibrul economic și în consecință specula în toate domeniile. Evreii, singurii profitori din toată această nouă conjunctură, smulgeau numai pentru ei toate drepturile în viața noastră de stat, ca o tristă și dureroasă consecință a slăbiciunilor și neprevederilor noastre din trecut. Ferdinand muri pe neașteptate. Fără unelte, țaranii nu puteau lucra pământul care se expropriase pentru ei, toată munca lor era iarăși fără preț, iar când câștigau mai mult, erau ademeniți să se mai împrumute, în vederea unor noi câștiguri, la bănci cămătărești, care răsăriră ca și ciupercile în toate târgurile, ori să-și verse prisosul lor la bănci falimentare. A fost nevoie de conversiunea datoriilor. Totuși reconstrucția țării nu era acea așteptată; societatea românească se fărâmița în partide politice, naționalismul se

Imbrăca în toate costumele cele mai strălucitoare, visteria țării secătultă trăia din împrumuturi oneroase, fiscalitatea devenea tot mai excesivă pentru țărani, muncitori, funcționari și intelectuali. Capitaluri fabuloase intrau în mâna câtorva și se depozitau în bănci străine. Trăiam din plin vremuri prerevoluționare; generațiile se învrăjbeau și anarhia nu întârzia să se arate. Domnul însuși era prins în vârtejul evenimentelor, în timp ce granițele țării se prăbușeau. Oamenii vorbelor și ai banchetelor se resemnau senin, iar poporul era sfâșiat de străini și de cămătari. Dar în clipa când urma să fim pierduți, atunci sosi și ziua marei biruințe românești. La 22 Iunie 1941, România declară războiul sfânt. După trei luni de aprige lupte, țara se întregi în Răsărit. Războiul era determinat de instinctul neamului și corespundea unei mari și geniale concepții europene. Mai corespundea și cerințelor imediate ale poporului român. Țăranii erau conștienți de lupta lor, căci li s'a dat în întregime toată siguranța viitorului prin cele mai radicale acte de reformă socială: isgonirea Jidovilor din vieața rurală și din orașele provinciilor recucerite, exproprierea bunurilor urbane evreești, desființarea francmasoneriei, înzestrarea tehnică a agriculturii, echilibrul prețurilor cu reale avantajii pentru săteni, îmbunătățirea hranei ostașilor într'o vreme de acută criză economică, pârinteasca îngrijire a răniților și multe alte reforme de interes vital în curs de înfăptuire cuprinse în proclamația către țară a Mareșalului, din care desprindem:

Poporul român este un neam de agricultori și de țărani.

Proprietatea și munca ogoarelor ne-au ținut vieața națională de-a-lungul veacurilor.

Agricultura și țărănimea trebuiesc sprljinite pentru ca să putem păstra în Sud-Est-ul Europei și în rosturile de mâine ale Continentului sarcina noastră creatoare.

Trebuie să ridicăm producția Țării, organizând munca țăranelor și producătorului, organizând împrumuturi prin bănci sătești pentru a-i înlesni producția.

Obștiile sătești, organizarea gospodăriilor comunale, producția și importul de mașini și unelte agricole trebuie să ridice puterea de vieață a țăranului și a proprietarului agricol.

Improprietărea țăranilor și a luptătorilor în pământurile desrobite, întemeierea bunului de familie a unui lot mijlociu inalienabil, vor asigura familiei țărănești noui puteri de vieață.

Intemeierea industriei agricole va putea să dea brațelor țărănești noi mijloace, să ajute pe țăranii fără pământ și să rea-

zăme viitorul copților țăranului nostru, strânși pe un pământ prea mic, asigurând în același timp și tuturor producătorilor prețuri ridicate pentru recoltele lor...

Muncitorimea trebuie să se bucure în noul Stat român de toată grija dreptății sociale.

Munca națională trebuie să devină garanția vredniciei și strădaniei muncitorilor noștri trudiți.

Construcții de case pentru muncitori, cămine și cantine, premii pentru bunii muncitori, condiții noi de viață sănătoasă pentru familiile lor trebuie să fie îndeplinite odată cu înmulțirea școlilor de meserii, organizarea căminurilor de ucenici și formarea muncitorilor calificați, de care are nevoie industria noastră.

Grijă Statului și a Națiunii trebuie să se aplece asupra tuturor nevoilor muncitorimii, pentru că de ridicarea lor depinde independența și puterea noastră economică și ordinea socială de mâine.

Statul român nou trebuie să-și închine toată strădania la formarea și întărirea burgheziei noastre.

Fără o clasă mijlocie puternică și independentă nu se poate asigura echilibrul național.

Noi n'avem o burghezie plutocratică, dar trebuie să înlocuim printr-o burghezie de muncă toate infiltrațiile străine ale capitalurilor internaționale, care ne-au împiedecat dezvoltarea, ne-au minat Statul și ne-au umilit puterea de creație românească.

Comerțul și industria trebuiesc reorganizate în cadrul disciplinei naționale și constituite în corpuri profesionale sănătoase și puternice. Numai așa vom ajunge la adevărata românzare a vieții economice și la formarea elementelor românești, care să înlocuiască infiltrația străină.

Politica creditelor va fi legată de această funcțiune națională a industriei și comerțului.

Profesiunile îndeplinesc în Stat o funcțiune națională. Ele trebuie să fie în același timp organe de solidarizare a intereselor și de selecție tehnică a membrilor, asociațiile profesionale devenind și corpuri tehnice în același timp.

O lege de organizare va stabili noua așezare a profesiunilor. Muncitorii manuali, muncitorii intelectuali de orice categorie, comercianții, agricultorii și industriașii vor fi constituiți în corpuri profesionale, cu organizații județene și naționale.

Reprezentanții profesiunilor din întreaga țară vor constitui o Cameră corporativă, care va face parte din Consiliul de Stat.

Se va institui un organ de coeziune națională, care va avea trei secțiuni :

a) o secție corporativă, formată din reprezentanții profesioniștilor ;

b) o secție tehnică, însărcinată cu pregătirea legilor fundamentale ale Națiunii și a legilor cerute de Guvern ;

c) o secție națională, formată din reprezentanții adunării corporative, ai velleii naționale și diferitelor organizații și instituții.

Toate pildele mari ale trecutului și toate virtuțile mari ale strămoșilor vrednici au trebuit să fie strânse și puse la contribuție într'un timp scurt, pentru a se putea opri prăbușirea în care ne rostogoleam haotic. Păcatele mai vechi sociale pe care le ispășeam e bine să le știm, ca să le putem preveni la timp.

Avuțiile fiind tributate sau consumate fără cruțare, codrii doborâți, soiurile alese de plante și rasele alese de vite stârpite, bogățiile subsolului exploatare sălbatic, toate acestea au influențat în chip detestabil și asupra vieții spirituale. Tăierea cu lăcomie și fără rost a codrilor a dus la o deprimare morală în sufletele Românilor, pentru care codrul le-a fost frate și cămin.

Dela 1848, vieța noastră economică se îmbracă în haina unei democrații de suprafață, strânsă în dosare, sau trâmbitată prin presă. Starea agricolă era inferioară aceleia din perioada întâia a sec. XIX. O statistică publicată în Curierul românesc al lui Eliade, din 1840, este foarte interesantă. În anii 1837—39 erau posibile la noi magaziile de rezervă, care conțineau 4.441.106 chile de porumb și 299.700 chile de meiu „pentru ca în vremurile din urmă să fim cei mai săraci și mai amenințați de foamete, căci magazinele noastre de rezervă s'au umplut cu tot atâtea chile de palavre politice“ ¹⁾.

Liberalismul economic, care distrusese economia breslelor, se pornise acum împotriva agriculturii, fără a se ține seama de buna gospodărie a bătrânilor și de faptul că țara pe care o conduceau era un stat al culturii vitelor și al pământului. ²⁾

A doua jumătate a sec. XIX, prin liberalismul și democrația de import, dărâmand rând pe rând autohtonismul material și spiritual al țării, a creat instituții și oficii numeroase și costisitoare, dar a dus la ruina agricolă. O administrație necinstită a slăbit complet această populație, încât dela un timp bietul țăran se împăca cu proverbul: „*Țăranul nostru cu oa-*

1) M. Eminescu Paralele economice. Opera... Ed. Crețu, II.

2) Ibid. Opera... II, 72.

monii stăpânirii e ca oala, care umblă printre scafeji; în tot scaetele trebuie să lase câte o şuviță de lână, mai mare ori mai mică, după cum o fi și scaetele“¹⁾

Sărăcia claselor producătoare nu a fost, evident, în intenția niciunui guvern sau partid politic. Sistemele de guvernare însă, prin care se înmulțea clasa de consumatori fără a compensa munca producătorilor, a dus inevitabil la asemenea sărăcie²⁾, iar cu munca unui popor s'a plătit mereu luxul sau chiar munca altor popoare, ducând astfel pe agricultorii noștri în sclavia albă. Clasa de consumatori care se mărea mereu nu era formată măcar din oameni de știință ori de artă, care să poată compensa forțele de gândire și de simțire ale neamului.³⁾

La o politică atât de neprevăzătoare și lipsită de contactul cu realitățile sociale, se adăogă invazia Ovreilor, care se sustrăgeau în alte țări recrutărilor în armată, erau favorizați de sistemul consular — al Austriei mai ales — și ajutați materialicește de comunitatea lor. Având capital la dispoziție, Ovreeii se infiltrau în meserii și în negoț ruinând pe Români prin concurență și apoi spoliindu-i prin urcarea înzecită a prețurilor. S'a ajuns astfel la paralizarea puterii de muncă și la zăgăzuirea aptitudinilor noastre în meșteșuguri și în comerț, ducând la o dureroasă pauperizare a economiei naționale.

Astfel, Eminescu se întreba cu legitimă îngrijorare pentru soarta Moldovei: „Ce sămbure de rezistență ar putea prezenta în contra vreunei călcări, o țară compusă din proletari agricoli, proletari negustorești și o mână de boieri cufundați în datorii?“

Pentru aceia care au muncit ogoarele numai după semnele vremii și intuiția câmpului, pentru toți aceia care pun în mișcare factorii de producție și de circulație a bunurilor materiale, socotim că s'au ivit azi zorile cele mai luminoase. Trăim din plin fenomenul economic românesc, iar dacă e vorba să ne servim și de înțelepciunea altora, avem de unde lua exemple. Nu Ovreeii vor fi îndrumătorii vieții noastre, căci ce bine ne-au adus ei în țară, se vede: ieri otrava rachiurilor și nenorocirea gospodăriei noastre, azi gloanțe și morminte.

Victor Țăranu

1) Ibid. Opera III, 284.

2) M. Eminescu. Opera... III, 447.

3) Ibid. Op. III, 445.

O carte veche tipărită de clerici din județul Neamț.

„Paraclisul Sântei și dreptei Annei și Acaftistul amânduror D-zeeștilor părinți“ este intitulată cartea tipărită cu litere chirilice, cuprinzând 103 pagini, format 8°, la anul 1868, în Iași, la tipografia A. Bermann, „Cu permisiunea și binecuvântarea Înalt Prea Sfântitului Arhiepiscop și Metropolit al Moldaviei și Sucevei D. D. Kalinic Miclesco, cu cheltuiala Prea Cuviosului Arhimandrit și Superior Sântei Monastiri Bistrița Ghenadie Constandiniuc, adunat și parte compus (Paraclisul și Acaftistul...) de Arhimandritul Gherman Ionescu, Superiorul Monastirei Tazlău“.)

În „Precuvântare“ Arhimandritul Gherman Ionescu, Superiorul mănăstirii Tazlău, alcătuitorul lucrării, arată că : văzând izvorul nesecat al îndurării d-zeești, care însoțește neconținut sfânta și făcătoarea de minuni icoană (Sânta și miraculoasa imagină — zice alcătuitorul...) a sfintei și dreptei Ana, mama Prea Sfintei de D-zeu născătoare, care icoană se află în biserica sfintei mănăstiri Bistrița, precum și căldura religioșilor închinători, care neconținut cercetează (fregventează — zice alcătuitorul . . .) acest locaș (azil-zice alcătuitorul . . .) al vindecării feluritelor suferințe și fiindcă niște rugăciuni anume, către Sfânta și prea lăudata Ana, nu erau încă în Biserica noastră, afară de cele cuprinse în slujbele (bilansul-zice alcătuitorul . . .) Sfinților de peste an, a crezut folositor să adune din sfințele scripturi și mai cu osebite din slujbele Sfinților, Paraclisul Sfintei Ana și Acaftistul amânduror d-zeeștilor părinți (Ioachim și Ana), urmate de o rugăciune cuprinzătoare, adăugând pe lângă acestea și o povestire pe scurt după letopisețile țării și, mai ales, după însemnările Mitropolitului Gheorghie (1723) despre istoricul icoanei Maicei Domnului de la M-rea Neamțu-

1) Cartea este proprietatea d-lui Gh. Pogânceanu, din Piatra N., un iubitor de carte și de cărți vechi, mai ales.

lui și a icoanei Sfintei Ana de la M-rea Bistrița, județul Neamț — amândouă făcătoare de minuni. 5)

Aceste rugăciuni anume cu feluritele suferințe, pe care le tălmăcesc mulțimea păcatelor noastre (rugăciuni proprii... cu diversele suferinți... care le motivează mulțimea păcatelor noastre... —zice alcătuitorul), sunt nu numai pentru cei ce cu tare credință religioasă (afecțiune religioasă... —zice alcătuitorul) aleargă ca închinători la sfânta icoană (Sânta sa imagină.. —zice alcătuitorul), dar și pentru cei care prin casele lor (particulare... —adaugă alcătuitorul) ar voi să aducă acestei mame prea fericite laude sau rugăciuni, după cum vor cere împrejurările din afară sau dinlăuntru credincioșilor (mișcarea interioară... —zice alcătuitorul).

Arhimandritul Gherman Ionescu își încheie „Precuvântarea“ cu recunoașterea îndemnului ce i-a dat Mitropolitul Calinic Miclescu să tipărească. — „Mi-au și ordonat a imprima... —zice alcătuitorul) acestei rugăciuni — „ca nutrimânt spiritual al e-vlavioșilor creștini, carii conservă cu sântenie principiul mântuitor al rugăciunii, pentru care Mântuitorul nostru Iis. Hs. anume ne ordonă pe lângă alte precepte, zicând: „Privegheați și vă rugați ca să nu cădeți în ispită, căci spiritul este deștept ear corpul neputincios“, Matei Cap. 26.

Pe lângă rugăciunile cuprinse în carte, sunt deosebit de importante însemnările istorice ale Mitropolitului Moldovei Gheorghie, scrise la 1723, cu privire la icoanele Maicei Domnului și a Sfintei Ana, la darurile trimise de Impăratul Ion Paleologul lui Alexandru Cel Bun, Domnul Moldovei și Mitropolitului Iosif și mai ales la ridicarea Mitropoliei Moldovei de sub ascultarea Ohridului și așezarea ei „Ca un patriarh, precum este Ohridul și Kiprul, așa și Moldavia“.

Intre altele, Mitropolitul Gheorghie spune că Manuil Paleologul, împăratul creștin de la Constantinopol, fiind bătrân, a chemat pe fiul său Ioan Paleologul, care era la socrul său Kesariul de Beciu (Viena), să vie la Constantinopol să fie împărat în locul său.

Trecând de la Beciu, prin Moldova, spre Constantinopol, a fost foarte bine primit de Domnul țării Alexandru cel Bun cu tot senatul, de Mitropolitul Iosif cu tot clerul și apoi a fost petrecut până la Cetatea Kilia, la Dunărea. Ioan Paleologul s'a

1) Vezi: „M-rea Bistrița din județul Neamț“ de Leon Mrejerlu și „Arhimandritul Ghenadie Carază, Starețul Sf. Mănăstiri“. Piatra-N., 1935.

prea minunat de o țară ca Moldova, cu popor înțelept și credincios și arhiereu și cler învățat (era și Ieromonahul Gheorghie Tamblac, mare teolog, care și-a dat obștescul sfârșit la Moscova) și împodobit cu toate obiceiurile creștinești „și a dat laudă lui Dumnezeu zicând cum că țară ca aceasta cu toate darurile și rodurile pământului și obiceiurile și înțelepciunea și iubirea de streini aiurea nu au văzut nici au auzit să fie. Și întrebând pe Alexandru Voevod la care împărăție sau crăie este închinată țara, Măria Sa au răspuns că-și stăpânește țara cu sabia despre toți megieșii și despre toți neprietenii și întrebând și pe Prea-sfințitul Metropolit Kir Iosif la care Patriarhie este închinat, Prea Sfinția Sa a răspuns: cum că este închinat la Ohrid. Și s'au făgăduit luminatul împărat cum că dacă va merge la Constantinopol, va face Moldavia ca Ohridul și ca Kiprul, să fie nesupusă și neplecată nici unei Eparhii“.

Ajuns la Constantinopol, Ioan Paleologul s'a suit pe scaunul împărătesc, tatăl său Manuil călugărindu-se. Împăratul cel nou nu și-a uitat făgăduința dată Moldovenilor la Kilia, a adunat sobor cu patru patriarhi și cu toți mitropoliții și arhieriei și au ridicat Mitropolia Moldaviei de sub ascultarea Ohridului și au așezat-o să fie ca un Patriarhat, precum este Ohridul și Kiprul.

„Și acele cărți sobornicești le-au trimis de la Constantinopol la Alexandru Voevod și la Prea-sfințitul Metropolit Kir Iosif (1401). Și au fost la Monastirea Neamțului care eu Smeritul Gheorghie, cu mila lui Dumnezeu Mitropolit Moldaviei mărturisesc cu jurământ că le-am văzut cu ochii mei și au fost la Monastirea Neamțului acele scrisori împărătești până la stricarea și risipirea țerii ce s'au întâmplat în domnia lui Dumitrașcu Voevod“. Scrisorile acestea au fost cetite și tălmăcite la M-rea Neamțului de învățatul Nicolae Grămăticul, fratele lui Postolache Milcul, la 1655, Fevruarie în 17, în zilele lui Ștefan Gheorghie Voevod.

Odată cu aceste cărți împărătești, Ioan Paleologul a trimis lui Alexandru cel Bun coroană împărătească și alurghidă, care s'au purtat de toți domnii până la Alexandru Lăpușneanu. Mitropolitului Iosif i-a trimis o sfântă icoană făcătoare de minuni având pe o față pe Maica Domnului, iar pe cealaltă pe Sf. Mucenic Gheorghie, care icoană se află până astăzi la M-rea Neamțului și i-a mai trimis mitră și sakos, căci înainte mitropoliții Moldovei slujeau sfânta leturghie numai cu felon.

Împărăteasa Ana, soția lui Manuil și mama împăratului

Ioan Paleologul, a trimis, tot cu acest prilej, ca dar Doamnei Ana, soția lui Alexandru cel Bun, icoana făcătoare de minuni a Sfintei Ana, ferecată și împodobită cu cheltuială împărătească. Doamna Ana a dăruit-o M-rei Bistrița, zidită de soțul său și de ea, unde și sunt înmormântați.

Și Mitropolitul Gheorghie încheie: „Și această istorie am scris-o eu Gheorghie, Smeritul Mitropolit al Moldaviei, cu mama me“.

Cum această carte tipărită, de bună samă, într'un număr mic de exemplare, nu mai există și nici la M-rea Bistrița nu se găsește nici un exemplar, și ținând samă de importanța ei religioasă, istorică și de limbă, socotim că e bine să fie cunoscută, răspândită și cercetată. De aceea, împreună cu Prea Cuviosul Arhimandrit Ghenadie Carază, Starețul Sf. M-ri Bistrița, ne-am luat însărcinarea să o retipărim cu litere latine în întregime și fără nici o modificare. Astfel cartea va și apare în curând.

6 Iulie, 1941.

Leon Mrejeriu

Moldova

*Din lungi cărări de codru, din munți cu vârful'n nouri
leșit-au Dragoș Vodă, imblânzitor de bouri,
Mulțimea curgătoare s'a fost întors pe vale
Și buciumele sună și oile-s pe cale :
Nainte merg moșnegii, cu pletele bogate,
Țiind tolege albe în mânilor uscate ;
Astfel ieșeau tot rânduri, venind de sub verzi ramuri,
Copii, clobani de turme, moșnegi, păstori de neamuri
Și au întins moșia spre răsărit și-amlaz,
Pân'unde marea sfarmă de țarm al ei talaz,
Au cucerit cu plugul, cu vârful dragei săbii
Pân'la Cetatea Albă, limanul de corăbil.
Sute de ani stătut-au stăpâni până la Nistru,
Luptând cu Răsăritul, cu culbul cel sinistru,
De unde vin în roiuri în veci renăscătoare
Scurcate lumi și rele, barbarele popoare,
Prin neagră vijelie ce vâjite și bate
Sfărmându-se la graniți de ziduri de cetate.
Stă neclintit' Moldova țesând la pânza vremii,
Viteji îi erau fiii și purtătorii stemii
Cei dătători de lege și-așezători de datini,
Lumină din lumină, Mușatini din Mușatini.*

M. Eminescu (Poezii postume)

Misiunea învățătorului.

Despre misiunea învățătorului, despre rolul său în societate, s'a scris și s'a vorbit de multe ori. Mai ales cu ocazia anumitor festivități, când era vorba de câștigat adeviziunea învățătorului pentru anumite acțiuni.

Astfel, cu câțiva ani în urmă, un cap încoronat a declarat la un congres al învățătorilor, că dacă soarta nu l-ar fi așezat acolo unde era, s'ar fi făcut învățător. Acum, când soarta l-a făcut să nu mai fie acolo, desigur că nici prin gând nu-i trece să se facă învățător. Și totuși atunci mulți învățători, în nai-vitatea lor, au crezut cu toată inima în sinceritatea acestor declarații și s'au simțit în aceasta ridicați în considerațiunea lumii.

Dar misiunea învățătorului își are, din fericire, o valoare intrinsecă, care nu poate fi influențată nici de laude interesate și demagogice, nici de bârfeli inconștiente. — Ea este — cum ar spune filosoful Vasile Conta — „ca o rază pornită din soare, care nu poate fi nici odată murdărită de praful ce întâlnește în drumul ei“.

Să ai în seama ta atâtea suflete nevinovate și minți abia înmugurite, asupra cărora să veghezi clipă de clipă, zi cu zi, an cu an, spre a le desvolta și călăuzi pe drumuri de lumină, de bine și de frumos! Să fii tu acela care din noianul de flori ce ai înaintea ta, să alegi și să îngrijești pe acelea care vor da rodul bogat al personalităților de mâine ale neamului tău!

Se poate o misiune mai frumoasă, mai grea și mai plină de răspundere? Desigur că nu.

Și totuși, rolul învățătorului nu se mărginește numai la atât. La sate în special, el are un rol hotărâtor. Și cum 75% din populația țării noastre o alcătuiește populația rurală, se poate spune, fără nici o exagerare, că învățătorii sunt factorii hotărâtori în viața țării noastre. Cum va fi învățătorul, așa va fi majoritatea suflării românești.

Însă în societatea noastră actuală, robită cu desăvârșire vițelului de aur, e normal ca singurul criteriu al ierarhiei sociale să fie aurul, materia. În aceste împrejurări, se vor bucura de considerațiunea societății acei a căror profesiune le aduce un câștig mai mare, nu acei care îndeplinesc în societate un rol mai însemnat.

Astfel se explică de ce învățătorul, care are o misiune atât de însemnată și frumoasă, se află pe treptele cele mai de jos ale ierarhiei sociale. E ca ruda săracă de care se rușinează cei ajunși și care e primită — dacă e primită — numai pe ușa de din dos.

Tuturor puternicilor acestei țări, prima licărire de lumină învățătorul le-a dat-o. Prima piatră pe care și-au ridicat apoi edificiul situațiunii lor, învățătorul le-a pus-o la temelie. Și totuși, câți sunt aceia care își mai aduc aminte de învățătorii lor? Aproape nici unul.

Știu că această stare de lucruri aduce multă amărăciune în sufletul învățătorilor. Dar să-și aducă aminte cu toții că însuși Fiul lui Dumnezeu, care și El s'a numit învățător, a fost chinuit și răstignit.

Prin urmare, trebuie să ne căutăm satisfacțiile în noi înșine, în îndeplinirea misiunii noastre; nu în laudele și considerațiunea societății.

Dacă misiunea învățătorului e așa de frumoasă și însemnată, se pune întrebarea: Suntem noi, cu toții, la înălțimea ei? Răspunsul să-l dea fiecare, judecându-se singur în fața conștiinței lui. Pentru a corespunde misiunii sale, învățătorul trebuie să se simtă atras cu toate puterile sufletului său spre chemarea lui. Să nu se fi făcut învățător pentru a-și crea un mijloc de existență, ci numai pentru că a ascultat chemarea irezistibilă a sufletului său.

Pentru a te lămuri pe tine însuși, pune-te în situația că ți se oferă posibilitatea de a avea un mijloc de existență mai ușor și mai bine retribuit. Dacă vei renunța la situația de învățător pentru a intra în noua carieră, atunci nu ești vrednic să fii învățător, nu corespunzi misiunii tale.

Și e bine să o părăsești. Sunt în viață atâtea ocupațiuni mai rentabile: meseriaș, negustor, inginer, medic, etc... Învățătorul nu-i zaraf și misiunea sa n'are nimic de a face cu taraba și celelalte rudenii ale sale. El trebuie să fie apostol și misiunea lui altar neîntinat, pe care să jertfească zi cu zi desertăciunile omenești.

Numai cine e capabil de asemenea jertfe și renunțări e vrednic de numele de învățător și merită să se apropie de sufletele curate ale copiilor, și să plămădească din ele sufletul de mâine al neamului.

Învățătorul și satul.

Marea majoritate a învățătorilor, la sate își desfășoară activitatea lor. Împreună cu preotul ei trebuie să fie — din toate punctele de vedere — conducătorii reali ai satelor. Este pentru învățător o cinste deosebită în acest fapt, dar și o răspundere mare. Căci, cum va fi învățătorul, așa va fi și satul.

Dacă învățătorul va fi un om cinstit și activ și va ști să-și capete încrederea sătenilor, satul acela va fi un sat fericit. În rândurile învățătorimii sunt mulți învățători capabili și energici, dar totuși nu pot face mare lucru, pentru că nu și-au putut câștiga încrederea și dragostea sătenilor lor.

Dragostea e piatra de temelie, e singura stâncă pe care se poate clădi temeinic. Să ascultăm ce minunat vorbește despre ea apostolul Pavel: „Chiar dacă aș vorbi în limbi omenești

„și îngerești și dragoste nu am, sunt o aramă sunătoare sau un chimval zângănit. Chiar dacă aş avea darul proorocirii și aş cunoaște toate tainele și toată știința și chiar de aş avea toată credința, așa în cât să mut și munții, dacă dragoste nu am, nimica nu sunt.

„Dragostea este îndelung răbdătoare, este plină de bună-tate, dragostea nu pizmuește, dragostea nu se laudă, nu se umflă de mândrie. Nu se poartă necuviincios, nu caută folosul său, nu se mânie, nu se gândește la rău“ (Corinteni I.13; 1-8).

Ca la ori ce acțiune temeinică, învățătorul va trebui să aibă la baza activității sale dragostea. Desigur dragostea între învățător și săteni va trebui să fie reciprocă. Aici, pe plan social, dragostea nu este oarbă. Săteanul, în special, nu-și dă inima lui decât cu greu, căci are un instinct admirabil, care-i arată fără greș cine-l iubește cu adevărat și cine e numai o „aramă sunătoare, sau chimval zângănit“.

Cine e însulețit de dragoste adevărată pentru săteni, pentru neamul său și pentru misiunea lui, va ști să găsească singur calea spre inima săteanului. Totuși, cred că nu strică nimănui, dacă voiu expune câteva din căile prin care se poate ajunge la inima lui.

Cea dintâi e *integrarea învățătorului în viața satului.*

Deși trăiesc în mijlocul satului, mulți dintre învățători, în afară de obligațiunile strict profesionale, n'au nici o legătură cu satul lor. Incepând cu îmbrăcămintea și terminând cu cea mai neînsemnată manifestare, viața lui se deosebește fundamental de viața săteanului. Un astfel de învățător poate să desfășoare o activitate cât de mare, rezultatele obținute vor fi fără însemnătate.

Va continua să fie ca un corp străin în viața satului. Și se știe cum reacționează orice organism, când un corp străin îl pătruns în interiorul lui: ori îl expulzează, ori, dacă nu poate, îl izolează.

Și astfel sunt mulți învățători: niște străini izolați de viața satului.

Cum să facă însă învățătorul spre a se integra în viața satului? Să aibă un contact cât mai strâns cu locuitorii satului. Să se amestece în viața lor, luând parte la bucuriile și durerile lor, să stea de vorbă cu ei cât mai des și ori unde, nu numai dela înălțimea catedrei, prin conferințe pedante, ci prietenește dela om la om.

Dumineca, oamenii se adună de obicei în centrul satului, la horă sau în fața cârciumei. Atunci e cel mai bun prilej de stat de vorbă cu ei. Dar de ce acolo și nu la școală, sau la căminul cultural? Pentru că la școală, ori la cămin, omul se simte oarecum stânjenit, iar învățătorul ispitit să-i toarne imediat o conferință. Acolo însă, în bătătura din fața cârciumei sau a horei, omul se simte în largul său, nestânjenit de nimic și atunci îl poți cunoaște și ți-l poți apropia.

Natural, aceasta nu înseamnă că învățătorul să-și petreacă

toate duminicile în fața horei sau a cârciumei. Din când în când îi poate pofți și la școală sau la cămin, la o serbare frumoasă și poate să le țină chiar și o conferință. Dar, pentru numele lui Dumnezeu, nu în limbă păsărească, plină de neologisme și cuvinte radicale, ci în limbă neaș românească. Să nu se abuzeze însă de aceste serbări, ori cât de reușite ar fi ele, căci „tot ce-i prea mult strică“.

Învățătorul să nu se arate, cu ori ce prilej că numai el știe, ci să-i dea ocazie și săteanului să-și arate știința lui. Ii faci cu aceasta o mare bucurie, ți-l faci prieten pentru totdeauna. Și apoi, de foarte multe ori, învățătorul are multe de învățat dela săteni. Nu din conferințe, ci din convorbirile acestea prietenești, din bătătura horei sau a cârciumei.

— Bine, bine, vor întreba unii, dar cu cârciuma ce facem ?

— Nu facem nimic, răspund eu. O lăsăm acolo la locul ei, fără să călcăm în ea și dacă vom sta în fața ei, de vorbă cu sătenii, nici aceștia nu vor intra prea mult în ea. E drept că o seamă de învățători o frecventează, motivând aceasta tocmai cu ceea ce susțin eu: integrare în viața satului.

Este și aceasta o integrare, desigur, dar o integrare în viața inferioară, în viața în care colcăie toate păcatele și ticăloșiile. Ori, menirea învățătorului e tocmai aceea de a ridica pe sătean din mocirla cârciumei, cătră o viață mai frumoasă și superioară. Pentru aceasta trebuie să dea el însuși exemplul unei astfel de vieți.

Și cu aceasta am ajuns la a doua cale principală de pătrundere în inima săteanului. Învățătorul nu trebuie să fie numai o „aramă sunătoare și chimval zângănit“ . Nu trebuie numai să predice, dar trebuie să fie el însuși exemplul în toate: exemplu de viață curată, exemplu de cinste și bunătate, etc.

Afară de acestea, el trebuie să aibă întotdeauna o inimă deschisă și o față zâmbitoare. Să împrăstie întotdeauna o glumă care să descrețească frunțile, o vorbă de încurajare pornită din adâncul inimii.

„Mai multe muște prinzi cu o lingură de miere, decât cu o butie de oțet“, spune o vorbă bătrânească. Mai multe inimi vei câștiga cu o înfățișare senină și veselă, decât cu o frunte încruntată și posomorâtă.

Dar mijlocul cel mai sigur de a câștiga inima săteanului e copilul. Dacă ți-ai câștigat dragostea copiilor, ți-ai câștigat-o și pe aceea a părinților lor.

Toate acestea sunt posibile numai dacă învățătorul este el însuși un focar de unde să radieze dragostea. Să fie însuflețit întotdeauna de iubirea sfântă de țara și neamul lui ; și atunci iubirea către sătenii, în mijlocul cărora trăiește, decurge în mod natural.

Să ne umplem deci cu toții sufletele de această dragoste care „este îndelung răbdătoare și plină de bunătate“, și atunci vom face minuni în satele noastre.

M. David

O rectificare.

În revista „Apostolul”, Nr. 1-3, a apărut o recenzie, semnată de d-l M. Cojocaru, la lucrarea mea „Muzica în Moldova”.

Cel ce au citit cu atenție cartea mea, au remarcat debunaseamă că cele scrise de mine despre cântecele noastre moldovenesti în așa numitele „moduri grecești”, consună în totul cu părerile exprimate de D-l M. Cojocaru, în recenzia sa.

Iată ce scrie domnia sa.

„Asemănarea între modurile grecești și cântecul moldovenesc popular nu trebuie socotită o influență elină la noi, pentru că un stil muzical nu poate fi adus cu același ușurință cu care poți aduce vin grecesc sau purpură, din țara lui Platon. Pentru că asemănarea trebuie pusă în sarcina substratului etnic, tracic....”

Dar tocmai aceasta am afirmat — ba chiar dovedit! — și eu, în lucrarea mea, la pag. 5—9.

„Moldovenii, ca și frații lor din celelalte ținuturi ale Daciei, au fost un popor, care iubea petrecherile cu cântece. Negustorii greci, în căutarea lănei de aur, au venit negreșit și prin părțile noastre și, odată cu bogățiile ce le-au cărat de pe aici, au dus și cântecele minunate ce le auzeau dela străbunii noștri, pe care apoi le-au popularizat la petrecheri, în târgurile lor, în Grecia sau Asia Mică”. (Insuși istoricul lor, Strabon, afirmă că Grecii vechi au împrumutat dela strămoșii noștri Traci zei și cântece. Vezi nota de la pg. 5). „Grecii vechi vorbesc cu respect despre Traci, vechii locuitori ai ținuturilor noastre. Dela ei împrumutară mulți zei, între care și pe Dionysios, zeul vinului. Tot dela ei veniră cei dintâi compozitori de cântece sacre”. (I. Floru: Ist. Românilor cl. IV-a p. 10). „Nu este deci deloc exclus că acele cântece, pe care muzicienii lor antici le-au teoretizat și clasificat, să nu fi fost tocmai originale, adică culese de acolo, din popor, ci mai degrabă au fost auzite la adunările lor orășenești, fiind aduse tocmai de prin „Dacia felix”. Căci în cântecele noastre vechi, moldovenești, care se aud tocmai prin regiunile cele mai izolate — de pildă în Munții Neamțului — găsim reprezentate modurile, pe care Grecii le prezintă ca ale lor proprii”.

Și am tipărit 8 exemple de cântece pe note, culese din munții noștri, care toate sunt construite după formule, cunoscute și statornicite în Teoria muzicală universală, sub denumirile de: dorian, phrygian, lydian, mixolydian, etc. Iar mai departe am adăugat: „Ori, e absolut sigur că străbunii noștri, care s'au afundat în codrii Neamțului, nu s'au dus niciodată în Elada și nici n'au avut a învăța cântecele lor dela vreun Grec, pripășit ca negustor, prin acele locuri. Asemenea cântece sunt „autohtone” și originea lor trebuie căutată aiurea, decât în vechea Eladă sau Asia Mică”.

G. Galinescu

Cântece din războiu

I

Frunzuliță de-aluniță,
Spune, maică măicuțiță,
De ce casa a rămas
Fără poartă și pârliaz?
Frunzuleană grâu mărunț,
Ceru-i mai posomorit,
Peste tot îi numai jale,
Numai of auzi în cale;

Prutul rău s'a tulburat
Venind mare'ntunecat.
Și cât vezi în lung și lat,
Nunai oști rusești s'abat
Și ne calcă și ne fură
Pân'și pânea dela gură,
Dară ceasul a suna,
Noi cu toți ne-om aduna

Și spre Moscova-om pleca!

II

Mai întâi și mai întâi,
Am pus mâna pe condei
Și condeiu pe hârtie
Și cu drag încep a scrie.
Când m'am apucat de scris,
M'a pâlît un dor și-un plâns:
Află, puiule, de mine
Că-s voinică și-o duc bine,
Dar aș vrea să știi: mata
Cum o duci cu armata?
De-o duci bine, de-o duci rău,
Știe numai Dumnezeu!
De când ai plecat de-acasă,
Inimioara-mi este arsă.

Puiule, cu ochi căprii,
Cu sprâncene castanii,

Cu gurița militică
Și cu ochi de rândunică,
Eu mă rog lui Dumnezeu
Să te apere de rău,
Să mai vii iară în sat
Și să stăm iarăși la sfat,
După cum stăteam odată,
Până-a nu pleca'n armată.
Frunză verde de cicoare,
Primește, dragă, scrisoare,
Dela iubita matale.
Mergi scrisoare sănătoasă
La puișoru pe masă.
Du-te pas alergător
Și spune-i că-mi este dor,
Cât cu trenul cât pe jos,
Să-mi aduci răspuns frumos.

III

De când stau dusă pe gânduri
Să-ți trimit câteva rânduri,
Din condei și din peniță,
Ca și din a mea guriță;
Din peniță din condei
Și din ochișorii mei.
Și stând, puiule, departe,
M'am gândit să scriu o carte,
Dar câte scrisori ți-am scris,
N'am primit niciun răspuns;
Parcă eu aș scrie'n vânt
Sau la morții din pământ;

Nu știi hârtia-ți lipsește,
Ori dorul nu te silește.
Stau la foc și tot privesc
La lemne cum se topeasc,
Și oftez că tot așa
Se topește viața mea.
Dacă aș avea putere,
Dela regiment te-aș cere,
Aș lua foaie și-un timbru
Călăraș te-aș da cu schimu,
Aș lua foaie de-un leu
Și te-aș da unde-aș vrea eu.

V. Ț.

CĂRȚI, REVISTE

Cărți. — In vitrina librăriilor remarcăm: 1) *Către Români de General Ion Antonescu*, cuprinzând cuvântările Mareșalului dela 6 Sept. 1940 până la 26 Februarie, 1941, adunate în volum de Amiral Dan Zaharia. Ed. Socec. București, 1941.

2) *Indrumări de politică externă*, de A. C. Cuza, cuprinde discursurile parlamentare rostite în anii 1920—1936 (Liga Națiunilor, Alianța României cu Germania, Problema jidănească și Adolf Hitler etc.), Ed. Cugetarea-Buc. 1941.

3) *Un an decisiv 1939—1940* de Alex. Constant.

4) *Predică în pustiu*, de Stelian Popescu, cuprinde articole scrise în ziarul *Universul* între anii 1930—1941 (120 de articole). Ed. Universul B. c. 1941.

5) *Cum au dizolvat Evreii cultura europeană*, de Ilariu Dobridor, vol. 1. Decăderea dogmelor. Cuprinde decăderea omului prin primatul patologicului — geniu — nebunie — a lui Lombroso, ori prin doctrina bisexualității lui Weininger; decăderea dogmei etice prin pansexualismul lui Freud; a dogmei logice prin frenezia instinctului lui Bergson etc. Ed. Cugetarea, Buc. 1941.

6) *Naționalism economic*, de Ion Veverca, cuprinde: Doctrina naționalismului economic în România, Economia românească, Programul național-economic etc. Ed. Cartea Rom. Buc. 1941.

7) *Caele clasice*, de N. I. Herescu, cuprinde însemnări literare, filozofice și sociale din antichitatea romană, extrem de importante pentru intelectualitatea noastră românească (Soarta lui Horațiu în literatura românească, Exilul poetului Ovidiu etc.) Ed. Cugetarea, Buc. 1941.

8) *Poezia lirică română contemporană*, de Al. C. Ionescu, cuprinde scurte caracterizări asupra liricii tradiționaliste, a tradiționalismului activist, a liricei intimiste, a poeziei de ideism și imaginație; de amatorism filozofic, de pseudoidetism; meloritmia ș. a. Ed. Cugetarea, 1941.

9) *Două fete dintr'un neam*, de George Gregorian, versuri care închid sguuitoare dureaua naționale, Ed. Cugetarea, 1941.

Reviste. — *Revista Fundațiilor Regale*, pe Iulie a. c. aduce studiul mai important al d-lui Th. Capidan, care vorbește despre Atlasul lingvistic român. D-l P. Comarnescu relevă pe poetul Ion Frunzetti. De actualitate este studiul D-lui Th. Râșcănescu: Chestiunea Ucrainei.

Convorbiri Literare pe Iulie, c. Remarcăm culegerile de poezii populare din provinciile românești, studiile folklorice ale D-lui D. A. Vasilii: Sufletul Românului în credințe, obiceiuri și datine, precum și studiul „Psihologia pasiunii“ al eminentului profesor Florin Niculescu, mort pe câmpul de onoare. D-l I. E. Terouțiu, directorul și sufletul revistei, între altele, continuă excelentul studiu despre Ediții critice Eminescu. Prin munții și văile Moldovei, de I. Găvănescu, ar fi o minunată descriere, dacă nu s'ar pierde în reflexii și digresiuni mărunte. Apoi oamenii din partea locului vorbesc nu de muntele, ci de Dealul Vânăț; și nu zic Panace, ci Panaci (cu i s urt).

Satul. Anul XI Nr. 129, 130. București III, Calea Floreasca, 13. Abonament pentru săteni: 100 lei. Este o foarte bună revistă de cultură pentru popor.

Indrumătorul Nostru. Anul I, Buc. III, str. Romană, 35. Re.istă cu format mic dar cu bogat cuprins, Pentru noi cu atât mai plăcută, cu cât are îndrumători și colaboratori din Neamț.